كە لە شۆڕش دەترسێت؟.. ڕزگار عومەر

ناسنامەی کتێب
ناوی کتێب : کۆمۆنیستەکان لە شۆرش دەترسن
بابەت: چوار چاوپێکەوتن
نووسەر : ژان پۆل سارتەر
وەرگێڕان : شوان ئەحمەد
لە چ زمانێك وەرگێڕان کراوە و سەرچاوەکەی : ئاماژەی پێ نەدراوە لەلایەن وەرگێڕەوە لەلایەن خاوەنی بڵاوکراوە (ڕێکخراوی ئازادبوون)
چاپخانەی: کاردۆ
تیراژ: ٥٠٠ دانە
نرخ: ٤٠٠٠ دینار
نۆبەتی چاپ: چاپی یەکەم- ٢٠٢٣

ئەم کتێبە لە زۆر ڕوو گرنگی خۆی هەیە، ڕوویەکیان هێزی بزواندنی کۆمەڵایەتی " گەنج" ڕۆڵێك کە گەنجان لە سیاسەت بیبینن، ڕووکەیتری بریتییە لە ڕەخنەی فەیلەسوفێکی گرنگی وەکو سارتەر کە تەنیا وەکو فەیلەسوف بەشداری نەکردووە لە شۆرشی ١٩٦٨ فەڕەنسا بەڵکو خۆیشی چالاکوانێکی بەر لە شۆرش و دوای شکستی شۆرش بوو.
بیروڕاکانی لەم چاوپێکەوتنانە بەیان کراون زادەی ئەزموونی مەیدانیی شۆڕشەکەو ئەو چوارچێوە مێژوییەی جیهانە کە لەو سەردەمی (١٩٦٨) زاڵ بوو بەسەر بارودۆخی سیاسی و ستراتیژی دونیا بە تایبەتی ئەوروپا لە ژێر سایەی هەردوو جەمسەری سۆڤیەت و ئەمریکا.
بۆ تێگەیشتن لەم کتێبەو لە شۆرشی ١٩٦٨ لە فەڕەنسا ئەبێ ڕەگەزە سەرەکیەکانی پێك هاتەی دونیای ئەو سەردەمە بخەینە ڕوو.لە نێو دونیای ئەو سەردەمەدا جیهان لە نێو شەپۆڵێك ڕووداوی گەورەدا خۆی پێناسە دەکرد بە تایبەت بە لە ڕووی سیاسی و دووبارە پەیدابوونەوەی " ئومێد" بە بزوتنەوەی چەپ کە ئەو دەمە هەژموونی نەك تەنیا بەسەر بزوتنەوەی چینی کرێکارو توێژەکانیتر هەبوو بەڵکو ببووە پەرچەمی سیاسی جیهان بینی بزوتنەوەی خوێندکاران نەك تەنیا لەفەرەنسا بەڵکو لە زۆربەی ئەو ووڵاتانەی بەرەنگاری گەورە لە ئارادابوو.
یەکێك لە خاسیەتە گرنگەکانی ئەم شۆڕشە، بە تایبەتی لە کانونی بەڕێوەبردنیدا بریتی بوو لە یاخی بوونێکی وورد نەك تەنیا دژ بە

سیستەمی کاپیتالیزم ، بەڵکو یاخی بوونیش بوو لەو بلۆکە مێژوویەی کە شوناسی چەپی لە ئاستی دونیادا مۆنۆپۆل کردبوو. لە سەر ئاستی نێو نەتەوەییدا و لە زنجیرە ڕووداوە مێژوویەکانی بەر لە شۆڕش، ڕووداوێکی گرنگ ڕووی دا لە تەك شکاندنی تابوویەکی گەورە کە بریتی بوو لە :- ڕاپۆرتی خرۆشۆف دژ بە جۆری دەسەڵاتدارێتی ستالین لە ساڵی ١٩٥٦ دا لە پاش مردنی ستالین. ئەم ڕاپۆرتە کە لە سەنتەری ئەو فۆرمە لە کۆمۆنیزمی سەدەی بیست بڵاوکرایەوە، درزێکی خستە نێو ئەو دیوارە بیروکراسیەی کە نەیدەهێشت نەوەیەکی نوێ لە گەنجانی کۆمۆنیست سەر لە نوێ بنیاتی ئەڵتەرناتیڤی کۆمۆنیستی بکەنەوە لە دیدگاو لە پراکتیسدا. دوای ڕاپۆرتەکەی خرۆشۆف دوو جۆر لە مامەڵە هەبوو لە گەڵ ئەم ڕاپۆرتەدا،دونیای سەرمایەداری لە بلۆکی ڕۆژئاوا کردی بە کەرەستەیەکی پڕوپاگەندەی شەڕی سارد دژ بە کۆمۆنیزم ، مامەڵەیەکیتریش بریتی بوو لە قۆستنەوەی ئەم دەرفەتە بە بەرژوەندی کۆمۆنیزم .

بەشی زۆری بەرهەنگاریەکانی خوێندکاران وبزوتنەوەی کرێکاری لەسەرەتای شەستەکانادا هەڵوەستی فەرمیان بریتی بوو لە تازەکردنەوەو دەوڵەمەند کردنی کۆمۆنیزم و موتوربە کردنی بە تێڕوانینی تازە و ئاکشنی جەریئانە نەك تەنیا لە ئاستی نێوخۆیی وڵاتەکاندا، بەڵکو لەسەرئاستی نێونەتەوەییشدا و ئەو کێشەو گرفتانەی کە بوعدی جیهانیان هەبوو چەشنی؛ قەیرانە ئابوریەکان، شەڕەکان وەکو شەڕی ڤێتنام، خەباتی گەلانی ژێردەستەی کۆلۆنیالیزم بە سەربەخۆیی هتد.

تێڕوانینی دیدی سیاسی ئەو بزوتنەوەیەی شۆڕشی فەرەنسای بەرپا کرد،سەرەڕای ئەوەی هەرەمەکی پتەوی سیاسی نەبوو بەڵام بەچونیان لە بەرامبەر هەموو ئەو مەسەلانەی لەسەرەوە ئاماژەیان پێکرا زۆر ڕوون ئاشکرابوو. بزوتنەوەی دژی شەڕ کە لە ئەمریکاش تەشەنەی کردبوو ڕاڕا نەبوو لە وەستانەوە دژ بە شەڕی ڤێتنام و خانە کردنی وەکو شەڕێکی ئیمپیریالیستی و دژە ئازادی. لە بەرامبەر خەبات بۆ سەربەخۆیی گەلانی ژێر دەستەش؛ ئەم بزوتنەوەیە یەك دیدی زۆر ڕوونی هەبوو کە داوای کشانەوەی دەسبەجێ ی سوپای وڵاتانی خۆیان دەکرد لەو وڵاتانەو پشتگیری شۆڕشیان دەکرد.کاتێکیش ئەم شۆڕشانە سەرکەوتنیان بە دەست هێنا، ڕاستەوخۆ بوون بە مۆتیڤێکیتری مەعنەوی بۆ ئەم بزوتنەوەیە نەك تەنیا لە فەرەنسا بەڵکو لە شارە سەرەکیەکانی ئەم سەرو ئەوسەری دونیا وەکو بلفاست و بەرلین و مارلبەرن ومەکسیکە.

چەند مانگێك بەر لە دەستپێکی شۆڕشی ساڵی ١٩٦٨ لە فەرەنسا ، بزوتنەوەی خوێندکاران لە مانگی ١ و ٢ ی هەمان ساڵ لە شاری بەرلین

کۆنگرەیەکی نێو نەتەو□یان بەست بۆ ئاڵ وگۆڕ کردن و ئارایشت دانی هەڵوێست و ساغ بوونەوە لەسەر چەندین پرسی گرنگی ئەو سەردەمە. گرنگترین پرسەکانی ئەو کۆنگرەیە ڕۆڵی گرێ دانی خەباتی کرێکاران و بزوتنەوەی خوێندکاران لە دروست کردنی گۆڕانکاری چییە ؟ هەلوێست بەرامبەر شۆڕشی ڤێتنام ، ڕۆڵی " توندو تیژی " لە شۆڕشدا لە ئەجێندای گەرمی ئەو کۆنگرەیە بوو، ڕاستو□خ□ش دوای ئەو کۆنگرەیە بوو کە خوێندکاران یەکەم جار لە ئیتاڵیا ئاکشنی گەورەی سەرتاسەریان بەڕێو□ برد.

شۆڕشی ١٩٦٨ لە فەرەنسا تەنیا بۆ چەپی نوێ گرنگی نەبوو وەکو " دەرفەت و ئومێد " بەڵکو بۆ دوو ڕەقیبی جیهانیش س□ر□ئ□شەیەکی مێژوویی گەورە بوو. ئەم دوو ڕەقیبە؛- کە لە لایەك سەرجەم ووڵاتانی دونیای کاپیتالیزم دەگرێتەوە، لە لایەکیتریش ئەو بلۆکەی لە ژێر شوناسی کۆمۆنیزمی سەدەی بیست هەبوو (قوتبی سۆڤیەت) دەگرێتەوە .

هەردوولا دڵەڕاوکێی زۆریان هەبوو دژ بەو شۆڕشە و لەلای ئەوان گرنگی ئەو شۆڕشە وەکو "هەڕەشە " ی ڕاستو□خ□ ئەژمارکرا هەم لە دونیای لیبرال هەم لە دونیای بیروکراسی کۆمۆنیزمی سەدەی بیست. ئەمەش یەکێك لە هۆكارە سەرەکیەکانی شکست پێهێنانی شۆڕشەکە بوو.

هەردوو قوتب جۆرێك لە هەڵوێستی نەنوسراویان یان نافەرمیان هەبوو لەوەی کە ئەم شۆڕشە نا بێ سەرکەوێ. حیزبی شیوعی فەرەنسی لە ڕویی مێژوویی□وە تا ئێستا بەوە تاوانبار دەکرێ کە لە پاڵ فاکتەکانی توندوتیژی سیستەمی عورفی و سەربازی ئەو دەمەی فەرەنسادا، ئەویش ڕۆڵی هەبوو لە ئارایشت دانی مەیدانیی ئەم ڕێکەوتنە جیهانیەی دژ بە شۆڕش.

ئەو حیزبە، ئەو دەمی یەکێك بوو لە حیزبە هەرە گەورەکانی فەرەنسا و زۆربەی سەندیکاو یەکێتیە کرێکاریەکان لە ژێر نفوزو هەژموونی ئەودابوون.ڕۆژنامەی ڕۆژانەو هەفتانەو چەندین چاپخانەی کتێب و بڵاوکراویتری لە ژێر دەستا بوو. ئەندامانی حیزب لە ژێرەوە ڕۆژانە تێکەڵی شۆرش بوون، بەڵام چەندین سەرچاوەی مێژوویی ئاماژە بەوە دەکەن کە ڕێبەرایەتی ئەم حیزبە بە فشاری سۆڤیەت لەسەرەوە بە نه□ینی لەگەڵ حکومەتی دیگۆڵ خەریکی سەودا بوون بۆ کۆتایی پێهێنانی شۆڕش .

ئەمە لە کاتێك بوو کە لە ڕۆژانی کۆتایی ئایاری ١٩٦٨ مانگرتنی گشتی کرێکاران وجوتیاران قوتابیان وفەرمانبەرانی دەوڵەت گەیشتە ئەوپەڕی خۆی و یەکەم جار بوو لە مێژوویی جیهان ١٠ ملیۆن کەس لە مانگرتنی گشتی ووڵاتێك بەشدار بن. حکومەتی دیگۆڵ ئۆفەری زیادکردنی لەسەدا بیستی خستە بەردەم سەندیکا ڕیفۆرمیستەکانی کرێکاران کە بەشێك ڕازی نەبوون و بەشێك لەوان ڕازی بوون و

بانگەشەی ئەوەیان دەکرد کە با مانگرتن بوەستێ چونکە ئەمە مەرجی دیگۆل بوو.

دیگۆڵ پێشنیاری ئەوەی کردبوو بە حیزبی شیوعی فەرەنسی کە ئەم شۆڕشە لە هەڵبژاردن ساغ بکرێتەوەو ئەوان لە هەڵبژاردن پشکی زۆرتری دەسەڵاتیان بەردەکەوێ. حیزبی شیوعی خۆشی متمانەی تەواوی بەوە هەبوو کە لە هەڵبژاردن دەنگی زۆرینە دەهێنێت. ئەم " دڵنیا یە " مەرجدارە بریتی بوو لە کۆتایی پێهێنانی مانگرتن و شۆڕش .

چەند سەرچاوەیەکی حیزبی شیوعی فەرەنسی ئەم هەلوێستەی خۆیان وەکو بەرگە گرتن لە خوێن ڕشتن و شەڕی ناوخۆلە قەڵەم دەدەن و ئەوان لەو باوەڕەبوون کە ئەزموونی ئیسپانیا لە فەرەنساش دووبارە دەبوو، بزوتنەوەی چەپ وکرێکاران خەڵتانی خوێن دەکران و بەرەی ڕاستیش بە دەسکەوتی باشتر سەردەکەوت، هەندێك لێکدانەوە ئەم هەڵوێستە بە عەقلانی لە قەلەم دەدەن و هەندێکیش بە سات و سەودا بە شۆڕش.

ڕاستە شۆڕشی فەرەنسای ١٩٦٨ تەمەنی لە هی کۆمۆنەی پاریس لە ساڵی ١٨٧١ دا کەمتر بوو، ڕاستە ئەویش چەشنی کۆمۆنە سەرکوت کرا و بە زەبروزەنگی سیستەم کۆتایی پێهات، بەڵام لە ڕووی پرنسیب و مێژوودا فاکتی " دەرفەت و ئومێد " ی هێشتا بە زیندوویی ماوەتەوەو درێژەی هەیە! تەنانەت زۆربەی ڕەخنەگرانی باڵی چەپ لە ئەمڕۆدا هەمکاریی نێوان بزوتنەوەی ئەمڕۆی خوێندکاران و کرێکارانی ساڵی ٢٠١٨ لە ئەمڕۆی فەرەنسادا وەکو کلتورو ڕۆحی ئەم شۆڕشە پێناسە دەکەن. هەر لەبەر ئەمەشە سەرۆکی ئێستای فەرەنسا ماکرۆن بانگەوازی ئەوەی دەکرد کە دەوڵەت بە فەرمی یادی ئەم شۆڕشە بکاتەوە! دیارە نەك وەك لە ئامێزگرتنی ئامانجەکانی ئەو شۆرشە، بەڵکو وەکو چەند ئەنجامگیریەکی " ئازادی " تاکە کەسی بە تێگەیشتنە لیبرالیەکەی، بە دزین و تاڵان کردنی بەها سەرەکیەکانی ئەم شۆڕشە.

لە ساڵی ١٩٦٨ لە فەرەنسا ؛ تەنیا کارگەکان لە لایەن کرێکاران و فەرمانبەران داگیر نەکرا، بەڵکو پرسی " خۆبەڕێوەبردنی " کارگەو دام ودەزگاکان لە لایەن چینی کرێکارەوە وەکو پرسێکی ئیداری شۆڕش خرایە ڕوو، تەنانەت چەند ڕۆژێك بەر لەسەرکوت کردنی یەکجارەکی شۆڕش چەندین کارگەو دامەزراوە لە لایەن خۆیانەوە بەڕێوە دەبران .

لە ١٩٦٨ی فەرەنسادا؛ یەکەم جار بوو لە مێژووی مۆدێرنە " زانکۆ " لە ئاستێکی مەیدانی بەربڵاودا بێتە دەرەوە لە دیکۆڕی ئەریستۆکراتی ئەکادیمی بەتاڵ. زانکۆکان داگیرکران لە لایەن خوێندکارانەوە، ڕۆژانە دەیان سمیناری فیکری و فەلسەفی و سیاسی بەڕێوە دەچوو. پرسی سەرەکی ئەم بزوتنەوەیە لە زانکۆ تەنیا ئەوە نەبوو کە ڕۆڵی چەپ لە زانکۆ چییە ؟ بەڵکو پرسیارێکی قوڵتربوو، پرسیارەکە ئەوەبوو چۆن دەکرێ زانکۆ ببێتە کەرستەی دروست کردنی

گۆڕانكاری ڕیشەیی و شۆڕشگێڕانە لە کۆمەڵگە؟
هەمان ئەم پرسیارە سەرەکییە دەبێ وگرنگە چەپ لە ئەمڕۆدا لە خۆی بکات ! نەك تەنیا وەکو ئەوەی کە گروپەکی گەورەی کاریگەری کۆمەڵایەتی چەشنی " گەنجان" لە زانکۆکان، بەڵکو وەکو ئامادە کردنی دەخی هاوچەشنی ئەم شۆڕشە لە بواری هەمکاریی چینایەتی و پێشڕەوایەتی. چونکە ڕابەرانی بزوتنەوەی کرێکاری لەو سەردەمە لە پاڵ ڕەگەزی چەپ بوون، ڕۆشنبیری وبیرتیژی سیاسییەوە، لە ڕووی دیمۆگرافیای کۆمەڵایەتیەوەش بەشی زۆریان " یاخی" بوون و " گەنج" بوون کەیانی دەکردەوە.

گۆڤاری زمان و زار ژمارە ١١

[بۆ خوێندنەوەی ژمارە ١١ی گۆڤاری زمان و زار کلیکی ئێرە بکەن..](#)

[Zman_W_Zar11Download](#)

قەیرانی ناسنامە و تەنگژەی ناسیۆنالیزم لە کوردستان.. ستیڤان شەمزینی

ئەگەر خەمان ڕووبەڕووی پرسیارەکی لەم جۆرە بکەینەوە: داخۆ لە مپەڕەکانی بەردەم ناسیۆنالیزمی کوردیی چین؟. خۆی لە خۆیدا ئەم پرسیارە کێشە ئامێزە، ڕاستتر وایە بڵێین فاکتەرەکانی دروستنەبوون و نەخەمڵینی ناسیۆنالیزمی کوردیی چین؟، بۆچی بزووتنەوەی (نەتەوەیی) کورد یان بزووتنەوەی کوردایەتی نەیتوانیوە کێشەیەکی ناسیۆنالیستی بە خۆی ببەخشێت؟ بەڵام پرسیارەکە لە فۆرمی یەکەمدا بەو جۆرە داڕێژراوە وەک بڵێی کورد ناسیۆنالیزمەکی هەبووبێت و ئێستا ئاستەنگ و قەیرانی تووش بووبێت، سروشتی قەیران وایە

دەکەوێتە دوای شتەکانەوە نەک پێشیان، ئەگەریش قسە لەسەر لەمپەرەکانە، پێموایە کاتەکە درەنگترە لەوەی ئەمە گفتوگۆی بەزەنتی لەبارەوە بکەین، بەو پێیەی لەناو جیهانێکی گەڕاوداین، ئێمە لە بەردەم کۆمەڵێک ئاڵنگاریی گەورەداین لە ئاستی دنیادا، لە نموونەی گەڕانەوەی مەتەکەی جەنگ و قەیرانی خۆراک و کێشەی ئاوی شیرین و هەڕەشە ئیکۆلۆژییەکان (ژینگە)، لە سەرو هەموو ئەمانەشەوە براوینەتە نێو جیهانێکەوە بەم زووانە دەکەوێتە ژێر رکێفی ژیریی دەستکردەوە، داهاتوو بەرەو ئەو وێستگەیە دەڕوات ئەم زیرەکییە پاشگری (دەستکرد یان پیشەسازیی) لە خۆی بکاتەوە، ببێتە تاکە هۆشی ڕەسەن و هەڵسوڕێنەری جیهان. لەو چەند مانگەی پێشوودا مژدەی ئەوە بووم چەند برووسکە شیعرێک بنووسم لە شێوەی ئەفۆریزمدا لە یەکەکیاندا نووسیم (ئایندە ئەوەندەی بە ڕەبەتە بە مرۆڤ نییە). هێشتا ڕەبەتەکان توانای بەنکردنیان نییە و دەکرێت لەلایەن مرۆڤەوە بەرزەفت بکرێن، بەڵام ئایا ئەمە تا سەر بەم شێوەیە دەبێت؟ بێگوومان نەخێر. ڕۆژێک دێت مرۆڤایەتی دەکەوێتە بەردەم مەردەزمە راستەقینەکەوە، ڕەبەت دەبێتە سەرداری و لە بری خۆی هەموو چشتێکی بە هەڵەدەبژێرێت و ئەوەی پێی دەڵێن (ویستی ئازاد) دەبێتە سەراب، هەنووکە زیرەکی دەستکرد لە ئافراندنی بوونەوەرێکی تری جیا لە مرۆڤە کە هۆشی بەخۆی بێت و دروستتر بیر بکاتەوە، ئەمە چیمان پێ دەکرێت لەگەڵ ئەو عەقڵە ئەبستراکتەی کە دەبێتە فەرمانڕەوا؟، ئەوسا بەزەییمان بەخۆماندا دێتەوە کە سەردەمی دەسەڵاتی مرۆڤ بەسەر مرۆڤدا ناوبنێنین (ڕۆژگاری زێڕین) مادام ئەم عەقڵە هەر لە ئێستاوە توانای ئەوەی هەیە بڕگەی دەیەمی سەمفۆنیای بیتهۆڤن بەوپەڕی کوالێتییەوە تەواو بکات. تا ئەو راددەی مستەفا سلێمان خاوەنی کۆمپانیای (Deep Mind) بە پەرەپێدانی زیرەکی دەستکرد پار ساڵ لە کاتی بڵاوکردنەوەی کتێبەکەیدا (شەپۆلی داهاتوو- the coming wave) کە یەکێک بوو لە پڕ فرۆشترین کتێبی ساڵی ٢٠٢٣ بەر پێشەکییەکی زۆر جیاواز و تایبەت دەکەوێن لە ئامادەکردنی کرۆنۆلۆژییەکی تایبەت بە گەشەسەندنی شارستانی و تەکنەلۆژیی، لەوەدا بلیمەتی نووسەرەکەی بە تەواوەتی دەردەکەوێت پێش ئەوەی ئاشکرای بکات تەنانەت خودی ئەم پێشەکییەش لەلایەن ژیری دەستکردەوە هاتووەتە نووسین. ئەمەش وای لە نووسەری کتێبی شۆڕشی پیشەسازیی چوارەم- ٢٠١٤ (کلاس شواب) کرد لە پاش نۆ ساڵ بڵێت ئەوەی من وەک ئەگەرێکی دوورتر و خەیاڵی زانستی پێشبینیم دەکرد ئەمڕۆ هاتووەتە دی و فاکتێکی راستەقینەیە.

ئەگەر بگەڕێینەوە سەر کرۆکی تەوەری سەرەکی، کورد بەدرێژایی مێژوویەکی بەرین و دوور و درێژ بەهۆکارگەلێکی زۆر کە لەم

پاشتاییەدا بواری ژماردنیمان نییە، گەلێکی دابەشبوو بووە بەسەر هۆز و عێڵەکاندا، ئەگەر بە باندۆری یوقا□ نوح هەراری قسە بکەین و دەقاودەق تێزەکەی لە هەمبەر جیاوازیی نەتەوە و خێڵ پیادە بکەین بەسەر دۆخی کوردییدا، ئەوەی پێی دەوترێت نەتەوەی کورد زۆر تازەیە، بەو پێیەی کۆبوونەوەی خەڵک لە چواردەوری یەکتری تەنانەت لەو شوێنە بە هەڵەناونراوانەشدا بە شار، لەسەر بناغەی یەکتر ناسین و پەیوەندیی خوێن بووە، خێڵ بە تەنیا پەیوەندییە خوێنییەکان ناگرێتەوە، بەڵکو هێمایەکە بۆ ئەو گروپە کۆمەڵایەتییە چەند سەد کەسییانە لە پێش شۆڕشی کشتوکاڵیی لە دەوری یەکتر جەم دەبوونەوە، ئەم قۆناغەش پ□قاژۆی ژیانی سرووشتییە، کە مەدەنیەت بە مانای ئەرستۆییەکەی یان پەیمانی کۆمەڵایەتی بە مانا رۆسۆییەکەی لە ئارادا نەبووە. بەم هۆکارە کوردبوون بریتی نەبووە لە پەیوەستبوون (ئینتما) بۆ نەتەوە هێندەی پەیوەستبوون بووە بۆ خێڵ، لە چوارچێوە هەرە گەورەکەشیدا بۆ هۆز یان ناوچە و میرنشینێکی دیاریکراو، کوردبوون دیاردەیەکی تازەیە، لە کۆتاییەکانی سەدەی نۆزدەوە دەستپێدەکات کە بە (لە دایکبوونی نەتەوەیەک) ناوزەد دەکرێت، بەڵام لە سەرەتاکانی سەدەی بیستەمەوە وردە وردە ل□ نێو نوخبەدا گەشە دەکات، لەگەڵ سەرهەڵدان و شۆڕشەکانی کورددا، بە تایبەت لە بزووتنەوەی ئەیلوول و شۆڕشی نوێ لە باشوور، لە رۆژهەڵات و باکووریش لە هەشتاکانەوە، کوردبوون دەچێتە قۆناغێکی باڵاترەوە، بەو هۆکارەی بۆ یەکەمین جار کۆی نەتەوەی کورد لە چوارچێوەی ئەو شۆڕشانەدا (سەربازی هەر رەخنەیەک) جۆرێک لە ئاوێتەبوون ل□ نێویاندا دروست دەبێت، چیتر ناسنامەی ناوچەیی و خێڵەکی ناتوانێت بەسەر ناسنامەی کوردبووندا زاڵ بێت، لێ بەداخەوە لەم سی ساڵەی رابردوودا مەوداکە تەسکتر بووەتەوە بە بنەماڵەییکردن و هۆزگەرایی و بە ناوچەییکردن جێگەی کوردبوونی گرتووەتەوە بە تایبەت لە باشووری کوردستان. لەگەڵ ئەمەشدا هێشتا کورد بە مانا مودێرنەکەی خاوەنی ناسیۆنالیزم نییە، ئەوەی بە ناسیۆنالیزمی کوردیی ناو دەبرێت تا ئەمڕۆش بیرێکی هەمەکی نەبووە ئەوەندەی ئایدیایەکی نوخبەوییە و وەرنەگەڕاوەتەوە سەر بەستێنە کۆمەڵایەتییەکە، لێرەدا ناچارین کەوانەیەک بکەینەوە ئاماژە بەو ئایدیا کاڵ و کزە بکەین لە مەم و زینی ئەحمەدی خانیدا بکەین کە ئەگەر پێش رسکانی ناسیۆنالیزمی ئەوروپی نەکەوێت، بێگومان هاوکاتی بووە، بەڵام ئایا ئەم ئایدیا پەرەی پێدرا یان نا؟ کاری من و تۆ ئەوەیە بپرسین بیرۆکەکەی ئەحمەدی خانی بۆچی ناسیۆنالیزمی بەرهەم نەهێنا؟. خۆ ئەگەر دیقەت لە پاشگری (سازیی) پاش چەمکەکانی نیشتمانسازیی، نەتەوەسازیی یان دەوڵەت نەتەوە بدەین هاوواتای

شێلان و سازکردنی شتەکە لە مەتریالێکی خاو کە خۆی پێشتر بە شێوە سرووشتییەکەی لە ئارادایە، بەڵام هیچ کێشەسازییەکی نییە. لەڕوو دەلاقەیەک بۆ ڕووی پرسێکی گەلێک گرنگدا دەکرێتەوە، نەتەوە لە رێگەی هۆشیاریی ناوەکیی گەلەکەوە دێتە ئارا، ناسیۆنالیزم دروست دەکرێت نەک بێت دروست بکەن، وەک چۆن زیاد لە بیست دەوڵەت بە عەرەب دروستکرا و پاشان وا هێدی هێدی و یەک یەک هەڵیاندەوەشێننەوە. جارێکی دیکەش بیرتان دەخەمە پڕۆژەکەی خانی لە سەدەی حەڤدەدا (مەم و زین) دەکرا پێشبخرێت و بکرێتە هەوێنی ناسیۆنالیزمێک بۆ کورد، بیهێننە بەرچاو گۆتە مەموزینی بینووسیبا و ئەحمەدی خانیش فاوست یان ژانەکانی قارتەر!!. لە کاتێکدا ئەحمەدی خانی (١٦٥١-١٧٠٦) مەم و زینی لە ساڵی ١٦٩٢ نووسیووە، بەڵام یۆهان گۆتە (١٧٤٩-١٨٣٢) بەرگی یەکەمی (فاوست)ی لە ساڵی ١٨٠٨ و بەرگی دووەمی لە ساڵی ١٨٣١ بڵاوکردووەتەوە، ئەگەر بەراووردێکی مێژوویی بکەین مەم و زین ١١٦ ساڵ پێش بەرگی یەکەمی فاوست کەوتووە.
ئەربیلی لە ساڵی ١٩٣٨دا مەم و زین لە ئاستی (جەنگاوەر لە پێستی پڵنگدا) رووستاولی بە گورجییەکان و (شانامە)ی فیردەوسی بە فارسەکان دەنرخێنێت.

ناسیۆنالیزم دەرهاویشتەی سەردەمی دوای ڕێنسانس (هەستانەوە)ی ئەوروپییە، کۆرپەی شۆڕشی پیشەسازییە، دروست ئەو کاتەی جۆن لۆک و هۆبز و ئەو بیریارانەی پاش ئەوان کەوتن، جەخت لەسەر گرنگی دەوڵەت دەکەنەوە، ئەمەش هێڵەکە لە (سینیکا) لە سەدەی یەکەمی زایینییەوە درێژ دەبێتەوە. کرۆکی ئایدیای ئەوان لە بارەی دەوڵەتەوە بریتییە لە راگرتنی باڵانسی نێوان خەڵک و فەرمانڕەوایی، ئەویش لە رێگەی پەیمانێکی کۆمەڵایەتییەوە، ئەمە بە شێوەیەکی سەرەکی بابەتی فەیلەسووفانی دوای ڕێنسانس بووە، بە تایبەتتر دەتوانین چاوێک بە کتێبی (لیڤیاسان))ی هۆبزدا بخشینێنەوە. ئەمەش لە دوای شۆڕشی فەڕەنسییەوە بووە بە ئایدیایەکی نوێتر و خۆی لە پڕۆژەی ناسیۆنالیزم (دەوڵەت نەتەوە)دا فەرمۆڵە کرد. لەگەڵ ئەوەشدا ناکرێت باز بدەین، ئەوە ئەم بیرەی پێشخست بریتی بوو لە ژورنالیزم (ڕۆژنامەوانی)، کەچی ڕۆژنامەوانی کوردیی بۆ نزیکەیی سێ سەدەیەک لە مێژووی ڕۆژنامەوانی جیهانی دواکەوت!، ئەمە دەزێکە بۆ خۆی شایانی لە وردبوونەوەی زیاترە، چوونکە ئەو هۆشیارییە فیکرییە لە ڕۆژنامەکانەوە پەرەی پێدرا. ئیدی دەوڵەت نەتەوەکان لە وڵاتانی خۆرئاوایی لە دامەنی ئەم هۆشیارییەوە بوونە فاکت. لە خودی دەوڵەت لە مانا دێرین و مودێرنەکەیدا زادەی پێڤاژەیەکی پێشکەوتنی شارستانییە و لە پێچێکی مێژووی پەیدا بووە و رۆڵی وەرگرتووە، دەشێ سەردەمی پووکانەوەشی هەبێت کە زۆر دوور نییە لە ئێستادا بە

تایبەت بەهۆی گەشەکردنی تەکنەلۆژییەوە. نابێت ئەوەش لە بیر بکەین ناسیۆنالیزم هەمیشە دەوڵەتی دروست نەکردووە، بۆ نموونە لە کۆمەڵگە فرە نەتەوە و کولتوورەکاندا لە نموونەی ئەمەریکا یان تورکیا سەرکردەیەک دەوڵەتێکی بەهێزیان بنیات ناوە، تەنانەت وڵاتانی عەرەبی هێندەی ناسیۆنالیزم دەگەی لێدان نیو ئەوەندە خزمەتی نەکردن، چوونکە داستانی ناسیۆنالیزمی عەرەبی دیاردەیەک بوو لە زانکۆکانی بەیرووت و سەربۆن دروستکرا، زۆرینەی ئەوەی ئەمڕۆ پێی دەگووترێت دەوڵەتانی عەرەبی بە بڕیار یان پێش دەرکەوتنی ناسیۆنالیزمی عەرەبی ڕێنران بە پێی ئەو دیزاینە سیاسیی و ئابووریيانەی ئیمپریالیزم و وڵاتانی زلهێزی دەیانخواست.

وەک خەم لەبری ناسیۆنالیزم زیاتر بەوام بە (کوردبوون)ە کە لە جەبرێکی سرووشتییەوە بیگوازینەوە بۆ کەشێکی فیکری و فەلسەفیی، ئەوەش بە پاڵپشت و لەسەر بنچینەی شارستانی بونیاد دەنرێت، بۆ نموونە شارستانێتی سۆمەری بناغەیەکی پتەوە و دەتوانین بۆی بگەڕێینەوە و لەوێوە دەستپێبکەین لە سۆنگەی ئەوەی ئەمە تاکە میراتگری ڕاستەقینەیانین. پێویستە پێش هەر کارێک بە ئەفسانە و داستان و کەلەپوور و مێژوومانـدا بچینەوە، لەوێوە دەتوانین لەجیاتی ناسیۆنالیزمێکی بەربەریی خۆرئاوایی، بیرێکی کوردیی پوختەکراوی مرۆڤدۆستانە هەڵهێنجین. ئەوەی مەبەستی ئێمەیە جیایە لە تیۆریزەکانی ئۆجەلان کە بە گەڕانەوە بۆ شارستانییە دێرینەکییەکانی میزۆپۆتامیا هەمووان لە خوانێکدا کە دەکاتەوە، بەڵام لەم خوانەدا کورد لەلای خوارەوە و لەسەر پاپووچە شەی تورک و فارس و عەرەب دانیشتووە. باس لەوە دەکەم کورد یان باپیرانمان لە مێژوودا ڕۆڵێکی بەرجەستە و کارایان هەبووە لە خستنە سەر پێ و شێوە پێدانی شارستانێتیدا هەبووە، ئەمە سەرمایەیەکی ڤەرجوانە و پۆتنسیاڵێکی هەرە گەورەیە لە پشتمانەوە وەک وتم بۆ تێپەڕاندنی (کوردبوون) لە بابەتێکی دیتەرمینیستییەوە بۆ بیرێکی پوختی کوردیی کە تێیدا مرۆی کورد هەست بە ترانسەندەنتاڵێتی (شکۆمەندیی) خۆی بکات. پرسیارەکە ئەوەیە کورد ئەمە بۆ ناکات؟. هەرچەند سەردەهێنم و دەبەم بەرسڤەکم نییە. ئاخر بۆچی دیموکراسی لە دەوڵەت شارێکی وەک ئەسیناوە کە هەندەی گەڕەکێکی سنە یان سلێمانی ئێستا نەدەبوو کە نە کەیلە نە ژن مافی بەشدارییان تێیدا نەبوو، تەنیا بە پیاوە ئازاد و خانەدانەکان دروستکرابوو، دەبێتە ئیدیایە و سیستەمێکی یونیڤرسالە؟ ئەی بۆچی ئەمە کە بەڵگە مێژووییەکان نیشانیداوین هەزاران ساڵ بەر لە ئەسینییەکان سیستمی کارگێڕیی و یاسایی تۆکمەتر و باشترمان هەبووە بۆی نەگەڕێینەوە و نەیبووژێنینەوە؟.جیا لەوە سەدەی نۆزدە لە بەرچاو بگرن هۆلیۆد گوندێکی بچووکی نەناسراو بوو، ئەی ئێستا

چی؟ بۆچی هیچمان هەیە و بە ماوەتەوە لە دەرەوەی شێوازی پەسەندی هەلیەدیی؟. هۆکاری ئەمە هەرچییەک بێت پێموایە سووچی خۆمانە کە خەریکە ئەسیمیلە بووین. بە جۆرێک تووشی ئەلیناسیۆن (بەخۆنامۆبوون) کراوین پێمانوایە تا کاروانەکەی ئەمە لە عەجەم نەگەڕێتەوە ئەمە داهێنراوەکانی شارستانیین. ئەحمەد موختار جاف لە سەرەتای سەدەی بیستەمدا لە دێڕە شیعرێکدا دەنووسێت: (لە خەو هەڵسن درەنگە میللەتی کورد خەو زۆرەرتانە). دوای نەوەد ساڵێک هێشتا پێناچێت میللەتی کورد لە خەو هەستابێت، بەتایبەت دەسەڵات بە دەسەڵاتی رۆشنبیرییەوە خوازیارە (میللەت) هەر لەو خەوە قووڵەدا بمێنێتەوە، لە بری هۆشیاریی راستەقینە خراوەتە دەریای زێڕ هۆشیارییەوە. لە زنجیرە دراماى (یاریی تەختە پادشاییەکان)دا کاتێک، رۆب پرسیار لە کاتلین دەکات: (بۆچی کەسێک هەیە دەیەوێت بران بکوژێت؟) لە کاتێکدا ئەو منداڵێکی لاوازی خەوتووە!. کاتلین لە وەڵامدا پێی دەڵێت دەتوانین لە پرسیارەکە وەڵامەکە وەربگریتەوە، ئەوسا رۆب بە تۆنێکی لەسەرخۆتر دەڵێت: (کەسێک هەیە لەوە دەترسێت بران لە خەو هەستێت)، کورد (بران)ێکی هەزاران ساڵەی خەو لە کەوتووە و وەک بڵێی تووشی ئەلزەهایمەر بووبێت، رابردووی خۆی بیر نایەتەوە.
نەگبەتییەکە ئەوەیە هێشتا خەڵکانەکمان لە ئاستی دەستەبژێردا پێیانوایە ئەمە بە هۆی سەلاحەدینی ئەیووبییەوە (لێرەدا وەک فیگەرێکی دیرۆکیی سەیری دەکەین) سزا و نەفرەتی رۆژئاواییەکانمان بەسەردا سەپێنراوە، وەک بڵێی ناسیۆنالیزمیش کاڵایەکی تری ناو سیستمی بەرخۆریی بێت و بایکۆتیان کردبین، نەخێر وا دەهزرێم ناسیۆنالیزم لە تێڕوانینی میللەتەکەوە سەرچاوە دەگرێت لە بەرامبەر خۆیدا، ئایدیایەکە لە ئاوەزی دەستەبژێرەکەوە دەپەڕێتەوە بە ئیرادەیەکی کۆلێکتیف، ئەو ئارگۆمێنتەی هەردەم سەلاحەدین دەکاتە بیانووی بێبەشکردنی کورد لە دەوڵەت نەتەوە هیچ نیازێکی ئیمپریالیستی و کۆلۆنیالیستیانەی مرۆڤی (سپی) رۆژئاوایی خۆ بەسەردارزان نابینێت، خۆ ئەگەر وابوایە داگیرکردنی هیندستان بە تایبەت لە سەردەمی ڤیکتۆریدا چۆن پاساو دەدرێتەوە؟ ئەی قڕکردن و لە ریشە دەرهێنانی دانیشتوانی رەسەنی پێست رەشی ئوسترالی بۆچی؟، ئەی دەستبەسەراگرتن و ئاپارتاید و تاڵانکردنی ئەفریکا لە پێناوی ئەوروپای پاش هەردوو جەنگە جیهانییەکە چۆن پاساو دەدرێتەوە؟.
ئەمە خۆمان کارمان نەکردووە لە بواری مرۆڤسازییدا، دەنا لە بری ناسیۆنالیزمێکی لە بەرگیراوەی خۆرئاوایی کۆلۆنیالیستی، لەسەر شارستانێتی دێرینی میزۆپۆتامیا دەمانتوانی نموونەیەکی پێشکەوتووتر و ئیستاتیکیتری پێشکەش بکەین، بە تایبەت ئەمەی کورد

میراتەکی دەوڵەمەندیی مەژوویی هاوکارمان بوو، ئەوەی لە شارستانی سۆمەریی بەجێماوە بە پێی هەموو بەڵگە دیرۆکییەکان تەنیا کوردە، تەنانەت بنەچەی زمانی کوردیی بۆ پانزە هەزار ساڵ پێش ئێستا دەگەڕێتەوە، بە نزیکەیش پێنج هەزار و چەند ساڵێک نووسینی مێخی لەلایەن باوانی کوردەوە (سۆمەرییەکان) داهێنراوە کە زمانی کوردە دەشتەکییەکان بووە، شۆڕشی یەکەم (شۆڕشی کشتوکاڵەی بە ناولەنانی ئالقین تەفلەر) لە وڵاتی دوو زێوە دەستیپێکردووە کە بناغەی پێشکەوتنی شارستانێتی مرۆڤایەتی بووە، ئەمەش ئەو کوردانەی لە چیاکانی زاگرۆسەوە دابەزینە دەشتاییەکان نەک رۆڵی سەرەکیان تێدا بینیوە، بەڵکو شۆڕشێک بوو لەسەر دەستی ئەوان دەستی پێکرد. کورد ئەم مێژووە لە پشتی خۆیەوە نابینێت، مرۆی کورد کراوەتە رۆبۆتێکی ئەبستراکتی بێ مێژوو و شارستانی و کولتوور بەدەر لە گرێی ستۆکهۆڵم، بێ ویست و ئیرادەش کراوە، شتێکی بێ نەماوەتەوە بە شانازیی پێوەکردن، بە پێچەوانەوە هار و سەرشێت کراوە بەرامبەر بە بوونی خۆی، وەها تێگەیەندراوە هەمیشە گرێی (گازلایتنیگ)ی هەبووە کە ئەوەش لە شانەنامەیەکە وەرگیراوە لە ساڵی ۱۹۳۸دا نووسراوە، چۆن هاوژینەک ئیرادە و ویستی ژنەکەی تێکدەشکێنێت تەنانەت وای لێدەکات بە دوودڵی بڕوا بە بێ توانایی و دەستەوەستانی و تەنانەت شێتبوونی خۆی بهێنێت. کورد ناتوانێت بە ناسیۆنالیزمەکی هاوردەکراوی رێنراو لە ئاوەزی هەژموونگەرانەی خۆرئاوایی یان لە بەرگرتنەوەی شۆڤێنیزمی دەوڵەتانی دەوروبەری خۆی پێناسە بکاتەوە، پێشنەرەترین کارێک بیکات خۆ رزگارکردنێتی لە هەژمونی کولتووریی و سیاسیی نەتەوەکانی تر، وەک ئاشکراشە کرۆکی تەزی هەژموون یان هەژموونی کولتووریی لای گرامشی لەوەدا چڕ دەبێتەوە پێشمەرجی بەرزەفتی هەر تاک و کۆمەڵگەیەک دەستبەسەراگرتنی کولتوور و ئەندێشەیە لەم رێگەیەوە دەستبەراگرتنی هەموو شتێک ئاسانترە لەوەی بیری لێ دەکرایەوە.

پێم خۆشە ئاماژەش بە ئەوە بکەم (کوردایەتی) کەلەپوورێکی کۆنە و وەڵامدەرەوەی ئەوسا و ئێستای کۆمەڵگەی کوردیی نەبووە!. پێموایە کوردایەتی کە لە پەنجاکانی سەدەی پێشووە کەوتە ناو ئەدەبیاتی سیاسیی کوردییەوە و پتر چەمکێکی (کاژیک)ییانە بوو، بە تازەیی کۆن ببوو!، چوونکە ئەم کۆنسێپتە تیۆریزە نەکرابوو لەسەر کەشی عروبە و وەک کاردانەوەیەک لە بەرامبەر شەپۆلی سۆشیالیستی ئەو سەردەمە گەڵاڵە کرابوو، هەر بۆیە مانایەکی چەمکایەتی نەبوو، پتر وەک دەستەواژەیەکی میللی خۆی چەسپاند. تا ئێستاش بە کەس روون نییە کوردایەتی چییە؟ پێناسەی ئەم چەمکە چییە لە رووی تیۆرییەوە، تەنانەت بوەتنی (کاژیکنامە) نەیتوانیوە وەڵامێکی پێ بە پێستی

ئەوە بداتەوە، هەر کاژیکنامە بۆ خۆی هێندەی ریاکسیۆن بوو لە بەرامبەر هەژموونی فیکریی چەپی ئەو کاتدا، تیۆریزەیەکی نوێ نەبوو جگە لەو نیشتمانپەروەرییە کلاسیکییەی لە حاجی قادرەوە تا بە ئەمڕۆ دەگات هیچی تری نەخراوەتە سەر. لە کۆتایشدا کوردایەتی نەیتوانی ناسیۆنالیزمی کوردیی بونیاد بنێت، لێرەدا دەبێت کەوانەیەک بکەینەوە و بێژین ناسیۆنالیزم وەک ئەوەی هەیە چ وەک چەمک چ وەک پراکتیس سرووشتکرد نییە بەڵکو بونیادنراوێکی دنیای مودێرنە کە بونیادگەرایی و بیرمەندە پۆست مودێرنیستەکان رەتی دەکەنەوە، بەڵام ئەمە مانای وانییە هەر بونیادنراوێک لە خۆیدا باش یان خراپە، بەڵکو دەکەوێتەوە سەر ناوەڕۆکی ئۆبژەکە خۆی. ئەگەر بڕیارە هەموو بونیادنراوێک یان ناسرووشتییەک خراپ بێت هێشتاش دەبوو مرۆڤ لە ئەشکەوتەکەی پلاتۆ نەهاتبایەتە دەرێ. هەر خودی شارستانی لە شۆڕشی کشتوکاڵیی و داهێنانی نووسینەوە تا دەگاتە سەر ژیریی دەستکرد و کوانتۆم فیزیک لادانن لە رێسا سرووشتییەکانی ژیان. بۆیە مەرج نییە هەرچی بونیادنراوێک هەیە رەت بکەینەوە، بەڵام بە وردبوونەوە لە ئەنجامی ناسیۆنالیزم کە چەقەکەی ئەوروپا بوو جگە لە ئاوشڤیتز و ستەمکاریی چیتری لێکەوتەوە؟ با ل□م□لاوە یوڤاڵ نوا هەرارییەکی (جوو)ش هەبێت جوانییەکانی ناسیۆنالیزممان پێ نیشان بدات!. لێرەدا مارکس ئاسا چۆن هیگڵی هەڵگێڕایەوە، منیش ژێستێکی لەو چەشنە لەگەڵ جەمال نەبەز دەکەم کە لە هەوڵێکی بنبەست و ناکامدا ویستی تیۆریزەی ئەوە بکات کوردایەتی نە ناسیۆنالیزمە لە کڵێشە رۆژئاوایییەکەیدا نە بیری نەتەوەچێتییە رۆژهەڵاتییەکەیە بەو فۆرمەی لە رۆژهەڵاتی نێوینددا بوونی هەیە، ئەو بێ ئەوەی بە ئارگۆمێنت بۆمان بسەلمێنێت بیری نەتەوەیی کوردیی چییە، کتێبە بچووکەکەی کۆتایی پێدێت، لە روانگەی ئەزەوە ئێمە دەبێت بچینەوە سەر ئەم کتێبە بۆ ئەوەی پارادایمێکی تر بە کوردبوون ببەخشین، واتە کوردبوون لە جەبرێکی سرووشتکردەوە بگۆڕین بە بۆ شتێکی سەرتر کە بارگاوییکردنێتی بە کولتوور و شارستانێتی، چوونکە کوردبوون لە خۆیدا پێدراوێکی ئەبستراکتە، توخمە سەرخانییەکانی وەک سیاسەت (لای ئەرستۆش مرۆڤ نابێتە مرۆڤ بێ سیاسەت) و رۆشنبیریی و شارستانێتی و کولتوور، مانا بە کوردبوون دەبەخشن.

بۆ من ئاشکرایە هێشتاش لە شێوەی کلاسیکییەکەی خۆیدا تەماشای پرسی ناسیۆنالیزم دەکەین, وەک وتم جیهان لە بەردەم زنجیرەیەک ئاڵنگاریی مەزندایە یەکێک لەوانەش زیرەکیی دەستکرد و پێشکەوتنی خورافیانەی تەکنۆلۆژیایە کە رێی پێ ناگیرێت, لێکەوتەکانی ئەمە لەسەر ئاستی دنیا هەموو کۆنسێپتێکی سیاسیی و ئابووری و کۆمەڵایەتی بردوووەتە پێڤاژۆی پۆست- پۆستەوە، ئێمە لە دەروازەی

جیهانێکدا نین، بەڵکو لە ناو ئەو جیهانەداین چووەتە پۆست پۆست مودێرنەوە، لە بەستێنی پۆست ناسیۆنالیزمدایە، لە زەمەنی پۆست کۆلۆنیالیزم و نیولیبرالیزمیشدایە. لەگەڵمدا سەرنج بدەن بیسمارک کاتێک مژدەی یەکخستنەوەی میرنشینە ناکۆکەکانی ئەڵمانیا بوو، چۆن هاوکاتە لەگەڵ هەڵوەشانەوە و داڕمانی یەک لە دوای یەکی میرنشینە کوردییەکاندا؟. ئەو سەردەمەی ناسیونالیزم لە هەڕەتی گەنجی و گوڕی خۆیدا بوو جگە لە دەستەبژێک کەی کورد سەرقاڵی شۆڕش بوو لە پێناوی ئایندا دەتوانین شۆڕشی شێخ سەعیدی پیران لەم رووەوە بکەینە نموونە، هەنووکەش ناسیۆنالیزم کە لرخەلرخی سەرەمەرگەتی تازە بە تازە کورد دەیەوێت دروستی بکات!. ئەمە جیاوازییەکەیە و لێرەوە و لەسەر چەرپای ئەم نەخۆشخانەیە بەم بەرەبەیانە بە خۆیەوە سەرقاڵی کردووم و کڵافەی بیرکردنەوەی ئاڵۆزکاندووم. دوا جار جیهان هیچی لێ نەماوەتەوە جگە لە بازاڕ، بە جۆرێک ئەگەر میلتۆن فریدمان ١٩١٢-٢٠٠٦ کە بە گەورەترین و کاریگەرترین ئابووریناسی دژەی کینزیی و تیۆریسیەنی هەرە کارای نیولیبرالیزم ناسرابوو بکەوێتە باری تراوماوە کە چۆن کاڵا و بازاڕگەرایی تاکە فەرمانڕەوای دنیایە!. بۆ نا ئەگەر لەم هەلومەرجە نوێیەدا ناسیۆنالیزم ببێتە حکایەت؟ بۆچی نا ئەگەر لە بری ناسیۆنالیزم بیر لە ئەڵتەرناتیڤێکی تر بۆ کورد بکەینەوە؟!، بۆچی نا ئەگەر دەستەبژێری ئەمە لە بری ڕۆژئاوا بۆ شارستانەتی دێرینی کوردەواری بگەڕێتەوە؟. ڕەنگە ئەمە شێوازییەکی سوکراتیانە بێت لە پرسیارکردن، بەڵام پرسیارگەلێکی لۆژیکیی و ڕەوان. خودی خۆم پێموایە ژیریی دەستکرد کە تایی بە چاخی بیرکرنەوەی مرۆیی دەهێنێت, چیدی ئەمە نین ئایدیا و بیرۆکە بەرهەم دەهێنین، بەڵکو لە قۆناغی گواستنەوە و رادەستکردنی ئاوەزی مرۆییماندا ین بەو ژیرییە دەستکردە. نەک هەر ئەمەی کورد بگرە تەواوی جیهان فڕێدراوەتە کونێکی ڕەشی گەردوونەوە ئەوسەریمان لە دیار نییە. تۆ هەست بەوە ناکەیت هەر ئەم چرکەساتە و بێ ئاگا لە خۆمان لەنێو جەنگی جیهانی سێیەمداین؟! بەڵام دیارە پارادایمی جەنگ لە ریشەوە گۆڕاوە. درۆنێک لەباتی لاپەڕم بهاوێت زیرەکانە ئامانجی خۆی دەپێکێت, ئەمە بێجگە لەوەی بەرەی شەڕ هەر لە ئۆکرانیاوە تا غەززە درێژبووتەوە، وڵاتانی تری وەک سوید و ئەڵمانیاش لە خۆ ئامادەکردندان بۆ جەنگ، زۆرینەی دەوڵەتانی جیهان لە خۆ پڕچەککردندان، بەوەش بازاڕی چەکفرۆشیی گەرمتر بووە، ئەمەش ئارەزووی ئەو نیو لیبرالیزمە کەوییەی لەوە دەرچووە پێی بگوترێت نیولیبرا یزم، کە دروشمەکەی بریتی بوو بازاڕ پێش هەر شتێک.

جارێکی تر پێداگریی لەسەر ئەوە دەکەم ناسیۆنالیزم تەنیا ئەندێشەی بەشێک لە دەستەبژێری ڕووناکبیری کورد بووە، نەک بووبێتە بزافێکی

سیاسیی و کۆمەڵایەتی. ئەمە لەلایەک و لەسەرێکی تریشەوە سەردەمێک ئیدیاڵی مودێرنیزاسیۆنی کۆمەڵەی فیوداڵی کوردیی و بیرۆکەی (پێشکەوتن)، کە لە دوا دەرئەنجامدا دەبێتە مایەی ئازادیی و خۆشگوزەرانی. مێشکی نەوەی یەکەمی دەستەبژێری کوردی لە چارەگی یەکەمی سەدەی بیستەمدا گرتبوو، لە ژێر کاریگەریی تێڕوانینی دەستەبژێردا جەماوەر هەموو تامەزرۆ و داواکاریی ژیانێکی رۆژئاواییانەیان هەبوو، لانیکەم ئەوروپا ببووە نموونەی ئیدیاڵ، کەچی لە سایەی دەستەبژێری سیاسیی و رۆشنبیریی چارەگی یەکەمی سەدەی بیست و یەکدا مێشکی مرۆڤی کورد مۆبیلیزە کراوە و بە ئاڕاستەی سەرسامی و تامەزرۆیی بۆ نموونەکانی وەک کۆماری ئیسلامی ئێران و شانشینەکانی کەنداو هاندراوە. رۆشنبیری ئەمە لە روانگەی خۆرئاواوە یان راستتر بڵێم وەک رۆژهەڵاتناسێک سەیری کۆمەڵگەی کوردیی دەکات، نەک بە میتۆدە زانستییەکانی رۆژئاوا ئەنالیزی کۆمەڵگەکەی بکات. کاتی خۆی فۆکۆ دووچاری گرفتی ئەوە ببوو چۆن رۆژئاوا بخوێنێتەوە؟ لە بەرئەوەی نارۆژئاواییەکان جگە لە سەرسامی و پیاهەڵدان یان رەتکردنەوە و کینەسازیی، هیچی تریان بە شێوەیەکی زانستی و میتۆدیی لە بارەی رۆژئاوا نەوتبوو و نەنووسیبوو. فۆکۆ هاتە سەر ئەو قەناعەتی دەبێت بە پێی هەڵگەڕانەوە کارێکە ئەنجام بدات، وەک چۆن دەست دەخەیتە ناو دەستکێشێک و دیوی ناوەوەی دەهێنیتە دەرەوە، ئەمەش بۆ دیاگنۆسی کۆمەڵگەی خۆمان دەتوانین کەڵک لە وەها کارێک وەربگرین. ئەمە بۆ چی دەکرێت؟ پێموایە هیچ رێگەیەک لە بەردەمدا نییە جگە لە ناسینی کۆمەڵگە بەشێوەیەکی فرە رەهەند. رۆشنبیری کورد لە نێوان دوو جیهانبینی دژیەکی وەک رافیع تەهتاوی و سەیدقوتبدا، دنیابینی سێیەمی لێ بووەتە ئەستەم. رافیع رفاعە تەهتاوی ١٨٠١-١٨٧٣ لە ناو کولتووری رۆژئاواییدا ئەسیمیلە ببوو، زۆر رۆمانسیانە سەیری ئەوروپای دەکرد بە تایبەت لە کتێبە پاریسییەکەیدا (تخلیص الإبریز فی تلخیص باریز -١٨٣٤) تەنیا چاوی پێشکەوتن و تازەگەریی ئەوروپیی دەبینی کە ئایدیاڵەکە بۆ لاساییکردنەوە و کۆپیکردن و گواستنەوەی بۆ خۆرهەڵات و بەشەکانی تری جیهان، دوای زیاتر لە سەدەیەک سەیدقوتب (١٩٠٦-١٩٦٦) لە ئەمەریکا دەگەڕێتەوە، لە زنجیرە کتێبێکدا دیسکۆرسێک دەهێنێتە گۆڕێ لە راستای رق و قێزلێهاتنەوە لە جیهانی رۆژئاوا، ئەگەرچی لە نێوان تەهتاوی و سەیدقوتبدا وەک دوو رۆڵەی میسریی، کەسانی چەشنی جەمالەدین ئەفغانی ١٨٣٨-١٨٩٧ شاگردەکەی (محەمەد عەبدە: ١٨٤٩-١٩٠٥) هەبوون، وێڕای ئەوەی ئەوان دوو موسەڵمانی پابەند بوون، هێندە سەرسام و هۆگری شارستانی خۆرئاوایی و مودێرنێتە ببوون، هەوڵێکی شکستخواردوویان دەستپێکرد بۆ مودێرنیزاسیۆن و کرانەوە و

ریفۆرمی ئاینی لە جیهانی ئیسلامیدا، ئەوان بوون بە سەرمەشقی رێنسانێکی ئیسلامی هەرەسهێنراو بە تایبەت بە هۆی ناپاکی محم□م□د رەشید رەزاوە لە کەلەپووری ریفۆرمیستی عەبدەی مامۆستای، لە بەرامبەردا پەرەی بە تیۆرییەکی تری ئیسلامیی دا کە بوو بە هەوێنی کۆمەڵەی برایان (ئیخوان)، تا بە ئەمڕۆش دەگات ئەگەرچی دەنگی کۆنەپارێزان زاڵترە، بەڵام دیسکۆرسی رۆشنبیریی لە جیهانی عەرەبی و ئیسلامیدا بەسەر ئەو دنیابینییەدا زاڵە لە سەرەتاوە باسمان کرد، رۆشنبیریی کوردیش لە تەڵزگەی ئەم دوو کاتیگۆرییەدا (لاسایی و قێز) گینگڵ دەخوات و ناتوانێت دیسکۆرسێکی کوردیی لە نێوان پەرستن و نەفرەت لە ژیاری خۆرئاوایی بکاتە رێڕەوی بیرکردنەوە و بیری کوردیی.

بۆ پرسی ناسیۆنالیزمیش کورد تاکو بە ئێستا دەگات خەریکی ل□ بەرگرتنەوەی پارادایمە خۆرئاوایییەکەی ناسیۆنالیزمە، پێموایە لە بری بونیادنانی ناسیۆنالیزمێکی کوێر کاری ئێمە ئەوەیە دەوڵەتی هاونیشتمانی دروست بکەین لەسەر بنەمای کوردبوون کە مەودا بکاتەوە بۆ پێکەوەژیانی خەڵکانی تری ناکورد لە چەشنی ئەو پێکهاتە نەتەوەییانەی زۆر لە مێژە لەگەڵماندا دەژین و ژیاون. ئەمەش جووینەوەی تێزەکەی یۆرگن هابرماس نییە، چوونکە ئەو پێیوایە جیهانگەرایی ئەم رەوشە بۆ دروستبوونی دەوڵەتی هاونیشتمانی یان هاووڵاتی جیهانی دەڕەخسێنێت، بە پێچەوانەوە وایدەبینم گلوبالیزەیشن (جیهانگەرایی) روویەکی ئابووری پەتی هەبوو بۆ فەراهەمکردنی دەستی کاری هەرزان و بردنی کۆمپانیا فرە ڕەگەز و مۆنۆپۆڵەکان بۆ هەر لایەکی گێتی، ئەوەی لە هزری یەکێکی وەکوو مندايە دروستکردنی مۆدێلێکی کوردیی نیشتمانە کە لە هیچ کوێ نموونەی نەبێت، ئەمەشم لە نامیلکەی (دووبارە پێناسەکردنی کوردبوون)دا شیتەڵ و شرۆڤە کردووە لە سال□ی ۲۰۲۰دا. لەو نامیلەکەیدا جەختم لەوە کردووەتەوە دەبێت کوردبوون ببێتە شێوازی ژیان، دیقەت بدەن تەلارسازیی کوردیی چی بەسەرهاتووە؟ وەک لە وتاری (شاری شووشەیی و کولتووری خۆڵەمێشی)دا ئاماژەم پێکردووە چۆن دیزاینی و□تانی کەنداو بووە بە ئایکۆن و زاراوەی بە (دوبەی)یکردنی کوردستان بووە بە قسەی سەر زاران. پێموایە کورد نای□ت لاسایی کەس بکاتەوە جگە لە خۆی.

رەنگە خەڵکانێک هەبن بانگەشە بۆ گەڕانەوەی ناسیۆنالیزم بکەن لە ئەوروپاوە، ئەگەر ئەم بانگەشەیە کتومت وابێت، دیسانەوە هەر جەخت لەسەر رۆنانی شارستانییەتێکی کوردیی دەکەمەوە لەسەر بنەمای (کوردبوون). وەلێ بە دیتنی خۆم ئەوەی نهۆ لە ئەوروپا لە گەشانەوە و بووژانەوەدایە تەنیا ناسیۆنالیزمێک نییە لە شێوە نەریتییەکەیدا

کە پایەکانی خۆی لەسەر لەناوبردن و ئەسیمیلەی گەلانی تر راگرتبوو، تەنانەت فەرهەنگ نییە لە فەرهەنگەکانی ئەنتی سیمیتیزم (دژە جوو). بەریانی دژە بێگانە و پەنابەریی لە دەربکەین، بە گشتیی ئەم رەوتە کە بەراستەوەوی توندڕەو یان پۆپۆلیزمی رادیکاڵ ناوبانگی ڕۆشتووە، پەرچەکردارە بەرامبەر چەندین شت لە نموونەی ئەو فراوانبوونەوە هەکیزمییەی لە پرسی جەندەریزمدا خەریکە ئەوروپا دادەپۆشێت، هاوکات گەلانەوەش بە بەها خێزانی و مەسیحییەکان و رەت پێدانەوەی خێزان و پیاوبوون و ژن بوون و دایکایەتی و باوکایەتی کە ئەستا لە ژێر هەژمەی (ئێل جی بی تی- لیسبیەن، گەی، بیسەسکوال، ترانس جەندەر)دایە کە بووە بە ئایدۆلۆژیایەکی نوێی سەرشێتانەی سەردەم. سەیر بکەن جۆرجیا میلۆنی سەرەک وەزیرانی ئێستای ئیتاڵیا بۆ چ دیسکۆرسێکەوە جەماوەری فەرمانڕەوایی گرتە دەست؟. کەواتە ئەم بادانەوەیە بۆ لای راستڕەوییدا تەنیا بادانەوە نییە بەلای ناسیۆنالیزمدا لە کێشە کلاسیکییەکەیدا، بەڵکو گەڕانەوەیە بۆ بنچینەی شارستانی خێزانی (یۆنانی- مەسیحی) و ئەو بەهایانەی لەو شارستانێتییەدا بالادەست بوون، نکۆڵیی لەوەش ناکرێت یەکێک لە ئامانجەکانیشی نیو ناسیۆنالیزمەکە لەگەڵ رەحی سەدەی بیست و یەکدا تەبا بێتەوە، پرسی گەڕانەوەی سەروەریی هەر دەوڵەتێکی ئەوروپاییە بە جیا، ئەو سەروەرییەی سەدەیەک پێش ئێستا بیرمەندێکی نازی وەکو کارڵ شمیت پێوەی سەرقاڵ ببوو.

قسەی کۆتاییم ئەوەیە بە روون و راشکاویی دژی ناسیۆنالیزمم (وەک دیاردەیەکی تایبەت بە ژیاری خێزانی) چوونکە لە دیسپۆتیزم (ستەمکاریی) زیاتر چیتری بەرهەم نەهێنا، هەروەک چۆن دژی سۆسیالیزمی بنیاتنراوم هەر لە سۆڤێتەوە تا ئیمپریالیزمی نوێی چین، هەر لە لینینەوە تا گورباتچۆف. من خۆم بە کوردێکی چەپ دەزانم نەک چەپێکی کورد (تکایە ورد دیقەت لەو دەربڕینە بدەن). ئەو چەپەی لە مەشکمدایە ماخۆلانێتی فەرهەنگی تەواو کوردییە و لە خزمەتی کوردستاندایە، هەمان ئەو مەدەلەیە چینی دوای ماوتسی تونگی کرد بەو زلهێزە ئابووری و سیاسییەی ئەمڕۆ، کەچی بە داخەوە بەهەی نەخشییەکەمەوە تیۆریزەکردنی زۆر سست و خاو دەواتە پێشەوە (پێنج سەد لاپەڕەیەکم تیۆریزە کردووە وەک رۆشنووسی یەکەم، بەڵام کارەکە هێشتا نیوەیە). ئەو تیۆریزەیە دەکترینەکە ئەگەر وەک خۆی پراکتیس بکرێت بە دەوڵەتی کوردستان دەستپێدەکات، بە بەهێزیی کوردستان لە پێگەی جەمسەرێکی نوێی جیهان کۆتایی پێدێت. پێشتریش بە درێژایی کتێبی (شارستانی کۆلاپس- ٢٠٢٢) لە دوو تووێی ٦٦٠ لاپەڕەدا ئەو مەدەلە چەپەی بە تاکی تەنیا بیرم لە کردووەتەوە، بە خێرایی ئەنالیز کراوە، لەوێشدا وەک بەشدارییەکی سەرەتایی بەشێکی کتێبەکە

تەرخان کراوە بە بەرگریی لە (کوردبوون). خوێنەر خۆی دەتوانێت بگەڕێتەوە سەری.

کۆتایی ٢٠٢٣

ستیڤان شەمزینی

کورتە چیرۆک\ وەجاخکوێر..
نووسینی: ئامانج شێروانی

لە فێڕکەخانەکە دەرچوو، و بە لای بنکەی زانیارییەکە ڕۆیشت و پرسیاری شوێنی وەستانی تەکسییەکانی لێ کرد. کەوتە نێو گێژاوی ئەندێشان و بزەی هاتێ، ئەوە چەند ساڵێک دەبێت بە کوردیی لەگەڵ کەس نەدواوە. سەیرێکی دواوەی کرد، و چاوی کەوتە سەر چاوەکانی لیۆنی کوڕی. بە دەستی چەپی ئاماژەی بۆ کرد تاوەکوو بێت بۆ لای. بە فەڕەنسییەکی تێکشکاو پێی گوت: (ئەوە وڵاتەکەمە – c’est ma pays). لیۆنی دە ساڵان کەوتە قاقای پێکەنین و هەڵە زمانەوانییەکەی باوکی چاک کردەوە. ئاسەی باوکیشی سوور سوور هەڵگەڕا، و بەڕووگرژییەکەوە ئاماژەی پێدا تاوەکوو بەرەو شوێنی تەکسییەکان بڕۆن.
جانتاکانیان خستە ناو پاشەڵی تەکسییەکە و بازیان دایە ناوی. هەرچەندە ئەوە هەژدە ساڵە باری خۆی تێکنایە و لە فەڕەنسا گیرساوەتەوە، کەچی ئەوە یەکەمین جارە دەگەڕێتەوە کوردستان. خۆ ئەو جارەش داینەنابوو بگەڕێتەوە، ئەگەر نەخۆشییەکەی دایکی نەبووایە. هەموو جارێک کە دایکی لێی دەپرسی: (ئەرێ ڕۆڵە بۆ نایەیتەوە؟ من و باوکت لەو ژیانەی تەنها تۆمان هەیە)، ئاسەش دەکەوتە بیانوو هێنانەوە، یان دەیگوت کاری هەیە، یان لیۆنی کوڕی خوێندنی هەیە و ناتوانێت قوتابخانە بەجێ بهێڵێت، یان هەر بیانوویەکی تری لەم بابەتەی دەهێناوە.
وەک بڵێی بیەوێت شتێک بە کوڕەکەی بسەلمێنێت، کە دەگەیشتە هەر چوارڕیانێک، هەر باڵەخانەیەک، هەر قوتابخانەیەک، هەر دوکانێک کە دەیناسییەوە، ئاوڕێکی پشتەوەی دەدایەوە، و بە فەڕەنسییە شکاوەکەیەوە بە لیۆنی باس دەکرد. (ئەو باڵەخانەیە کاتی خۆی بنکەی

لاوان بوو، من و جوانەمەرگ زۆر جاران بە شانۆگەریی دەچووینە ئەوێ)، (ئەو چوارڕیانە پێشتر زۆر بچووکتر بوو، ئێستا فراوانیان کردووە)، (ئەو باخچەیەی دەبینی؟ چەند جارێک لەوێ تەپتەپێنم کردووە). لیەنیش بە ئەوەی هەدفەنەکەی لە سەری بکاتەوە، سەری خۆی دەلەقاند، و جارجارێش (ئم)ێکی دەکرد.
لە پێش نەخۆشخانەی (هیوا بە چارەسەریی شێرپەنجە) وەستان، و جانتایەکانیان هێنایە خوارەوە. بەرەو ژووری ژمارە حەوت کەوتنە ڕێ. براژنەکەی لە داڵانەکەدا بینی کە لە پێش ژوورەکەی دایکی دانیشتبوو. لەدوای جوانەمەرگ و باوکی، براژنەکەی تاکە چاودێری ئەو دایکە بەستەزمانەی بوو. لە براژنەکەی زانیی کە پزیشکەکان لەو باوەڕە دان کە هەر چەند ڕۆژێکە و مەرگ دەبێتە مێوانی دایکی. ئەوە چەند ساڵێکە، نیازی ئەوەی هەبووە کە هاوینی دابێت سەردانی دایکی بکات، بەڵام هەر ساڵە و ڕێگرێکی هاتووەتە پێش. ئەوە ساڵە، کاردەی ئامۆزای ژنی دەهێنا. ساڵەکەی پێش ئەویش، ئاووهەوا گەلێک خۆش بوو، دڵی نەدەهات ئەوە بە کوردستان بەجێ بهێڵێت.
دایکی کە چاوی بە ئاسۆ و لیەنی کوڕی کەوت، زەردەخەنەیەکی کەوتە سەر لێوانی، بانگی کردن بۆ لای خۆی. ئاسۆ دەستی ماچ کرد، و لیەنی کوڕی پێ ناساند. دایکی داوای لە لیەن کرد تاوەکوو بێت لە تەنیشتی دابنیشێت. ئاسۆ بەشەرمەکەوە پێی گوت: (ببوورە دایە گیان، بەڵام لیەن کوردی نازانێت). دایکی بە سەرسوڕمانەکەوە سەیری ئاسۆی کرد، ئاهێکی هەڵکێشا. دواتر، بە دەستەکانی ئاماژەی بۆ لیەن دا، تاوەکوو بێتە لای، لەسەر سەرینەکە دابنیشێت. لیەن هاتە لای، و چاوەکانی خستە سەر چاوەکانی داپیرەی. بە ماوەیەکی درێژ بەو شێوەیە مانەوە، و هیچیان هیچ شتێکیان نەگوت کە ئەوەی تر تێی بگات.

ئامانج شێروانی

لە یادی 45 ــــەمین ساڵڕۆژی

بوونی دەوڵەتی ئێران بە کۆماری ئیسلامی ئێران.. ئاوات ئەسعەدی

پاش هەڵاتنی شای ئێران بە ماوەیەک و، لە 30 و 31 ئازاری ساڵی 1979، ئایەتوڵڵا خومەینی و دەسەڵاتدارانی تازەی ئێران ڕیفرێندۆمێکیان بۆ شێوەی حوکمڕانی وڵاتەکە ئەنجامدا. مەبەست لەم هەنگاوەیان ئەوە بوو، ئەو سیستەمە تازەیەی پاش روخانی شا دایانمەزراندبوو بە ناوی "دەوڵەتی کاتیی شۆڕشی ئیسلامی"، بەو ڕیفرێندۆمە شەرعیەتی بۆ مسۆگەر بکەن.

کاغەزەکانی دەنگدان دوان بوون: یەکێکیان رەنگەکەی سەوزبوو بە "بەڵێ"، ئەوی تریان زەرد بوو بە "نەخێر". لە هەردووکیشیان نوسرابوو بە "گۆڕینی رژێمی رابوردوو بۆ کۆماری ئیسلامی". ئاکامی ئەم دەنگدانە "روون بوو". بە پێی هەواڵە ڕەسمیەکان ڕێژەی دەنگدەرانی "بەڵێ" پتر لە 98٪ بوو. ڕێژەی دەنگدەرانی "نە"یش زۆر لە خوار لە 1٪ ەوە بوو. تەکڕا 20.147.855 کەس دەنگیان بە کۆماری ئیسلامی دا، بەرامبەر بە تەنیا 140.996 دژەدەنگ.

دەنگدانەکە "نهێنی" نەبوو، کە ئەمەش کۆڵەکەیەکی پرۆسەی دەنگدانی ئازادە. لایەنگرانی ئایەتوڵڵا خومەینی، کە پتر لە هەر لایەنێکی دیکە خاوەنی دەسەڵات بوون، ئەیانزانی، کێ بە "بەڵێ" و کێ بە "نە" دەنگ ئەدات.

بەهەرحاڵ، لەو ڕۆژگارەدا، کە گەلانی ئێران مەستی روخانی دیکتاتۆرییەتی محەمەد ڕەزا شا بوون، وایانەزانی، دەگەنە سیستەمێکی سیاسی ئیسلامی نوێ، کە "بەختەوەری"یان بۆ بێنێت. جا لە بەر ئەوەی زۆرینەی خەڵکەکە موسڵمانبون و موسڵمانن، ئەبوو ئەم چەمکی ئیسلامییە زۆر پەسەند بووبێت لایان.

ئەمجا ئەگەر وشەی "کۆمار" ی چەمکێکی باش بووبێت لە ئاستی رژێمی دیکتاتۆرییەتی شادا، ئەوا وا پێئەچێت، کە ئەو دەمە بیر لە ئاکامە درێژخایەنەکانی چەمکی "ئیسلامی" نەکرابێتەوە. تەنانەت لە یادی سێیەمین ساڵڕۆژی ئەو ریفرێندۆمەدا، ئەبولحەسەن بەنی سەدر، کە یەکەم سەرۆک کۆماری ئێران بوو و، هاوکارێکی نزیکی خومەینی بوو لە پاریس و، کاری وەرگێڕانی لەکاتی گفتوگۆکان لەگەڵ میدیاکاندا بۆ ئەکرد، بە BBC ی ووت، کە تا ڕۆژی ڕیفرێندۆمەکەش هیچ کەسێک بچوکترین بیرۆکەی نەبوو، لەوەی، کە خومەینی مەبەستی لەو دەستەواژەی "کۆماری ئیسلامی" چی بووە.

ئەگەر وا بێت، ئەوا زۆرینەی گەلانی ئێران لەوە تێ نەئەگەیشتن، کە

دەسەڵاتی ئیسلامی رێبازێکی سەرتاپای سیاسەتی دیکتاتۆریەتە و زەوتکردنی بڕێکی زۆری شێوە ئازادیەکانی مرۆڤ لە خۆ ئەگرێت.
بێگومان زۆر دەمێکە ئەو بەختەوەرییەی گەلانی ئێران چاوەروانی بوون، بەتەواوی لێ گۆڕنراوە.
بۆ نموونە: لە رووی ئابوورییەوە پارەی ئەو وڵاتە لە هەفتاکانی سەدەی رابوردوو زۆر بە نرخ بوو. هەر دۆلارێکی ئەمریکی بایی 70 ریالی ئێرانی بوو. ئەمڕۆ هەر دۆلارێکی ئەمریکی بەرامبەر 42.047,50 ریالی ئێرانییە. ئەم داشکانەی پارەی ئێرانی لەوەیە گەورەترین شکستی پارە بێت لە مێژووی مرۆڤایەتیدا.
گەورەترین گورزیش لە ئازادیە سەرەتاییەکانی ژنان و کچان درا، کاتێک لە ماوەیەکی زۆر کەمدا، مافی راستەقینەی “مرۆڤبوون”ـیان لێ سەنرایەوە. بە پێی قانونی ئیسلامی دەنگی شایەتیدانی ئافرەتی ئەو وڵاتە لە دادگاکاندا، کرا بە نیو دەنگ. لەمەش بترازێت بە زۆر و بە توندو تیژی “حجابی ئیسلامی” کرایە قانون بەسەریاندا.
بڕێکی ئافرەتانی ئێران لەسەرەتاوە کەوتنە خۆیان و ڕژانە سەر شەقامەکان لەگەڵ ئازادیخوازوهاوبیرەکانیان، بۆ گەڕانەوەی ئازادیە سەرەتاییەکانیان، کە لە قانوونی ئیسلامیدا لەڕوانگەی ئەوانەوە پێشێلکرابوو. بەڵام کار لەکار ترازابوو و، ولایەتی فەقێ هی ئەوە نەبوو، گوێ بە داواکانی “نیومرۆڤەکان” شل بکات. نەک ئەمەش، بەڵکو کەوتە وێزەیان بە بەکارهێنانی توندوتیژی بە سەرکوتکردنی داواکانیان.
ئەوەی شوێنی سەرنجە، کە خۆپیشاندانەکانی پێراری گەلانی ئێران دژی سیستەمی ولایەتی فەقێ، پاش کوشتنی ژینا مەهسا ئەمینی لە 16 ی ئەیلوولی 2022، نەک هەر سەرکوتکرا، بەڵکو لەلایەن گەلانی دیکەی ناوچەکەوە بە هیچ شێوەیەک ئاوڕی لێ نەدرایەوە و پشتیوانی لێ نەکرا. هۆکاری ئەم فەرامۆش کردنە راستیەکی تفت و تاڵە: هێشتا زۆرینەی گەلانی موسڵمانی ناوچەکە، نە لە مەترسی کۆماری ئیسلامی حاڵی بوونە، نە لەوە تێگەیشتونە، کە ئەو سیستەمە ئیسلامیەی ئێران، کە واپێ ئەچێت بەشێکی زۆری گەلانی موسڵمان خەونی پێوە بینین، زۆرینەی گەلانی ئێران 45 ساڵە بە دەستیەوە ئەناڵێنن.
راستە، کە بە پێی ویستی زۆرینەی خەڵک دەکرێت و دەتوانرێت کۆمارێکی ئیسلامی لە هەر وڵاتێکا، کە زۆرینەی موسڵمان بێت، ڕابگەیەندرێت. بەڵام مەحاڵە “دیموکراسیەتی ئیسلامی” مەبەستی دابینکردنی مافی گشتی مرۆڤ بێت. هەر بۆیەش مەحاڵە ئەو شێوە سیستەمە سوودمەند بێت بۆ تێکڕای ئەندامانی کۆمەڵگا.
لەهەمان کاتدا ئەم پرسیارەش دێتە پێشەوە: ئایا ئەبێت هەمیشەو بۆ تاهەتایی ئەنجامی دەنگدانێکی نەوەکانی پێشوو لە پرۆسیەکی سیاسیدا

بەسەر نەوە تازەکانیشدا و بەبەکارهێنانی توندو تیژی بسەپێندرێت؟ ولایەتی فەقێ زۆر دەمێکە وەڵامی ئەم پرسیارەی بە "بەڵێ" داوەتەوە.

ئاوات ئەسعەدی

---

(٨)ی مارسی ٢٠٢٤، چالەنجەکان و ئاسۆکانی خەباتی ڕزگاریخوازی ژنان لە ناوچەکەدا.. شیرین عەبدوڵڵا

سیستەمی سەرمایەداری لە ئێستادا بە یەکێک لە گەورەترین و قووڵترین قەیرانە مێژووییەکانیدا تێدەپەڕێت. پێدەچێت لە ئێستادا یەکێک لە سەنتەرەکانی ئەم قەیرانە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و باکووری ئەفریقا چڕبوبێتەوە و ژنان زۆرترین پشکی لێکەوتەکانی ئەم قەیرانە لە ئێستە دەگرن.

ئەمە شاهیدی یەکێک لە وەحشیترین کۆمەڵەکوژییەکانی مێژووین، کە ڕۆژ لە دوای ڕۆژ لە بەردەم چاو و گوێی مرۆڤایەتیدا دەگوزەرێت، کە بریتییە لە پێنج مانگ شەڕی جینۆسایدی غەززە. تاوانی ترسناک و دڕندەیی و دەستدرێژی بەکۆمەڵ لە سودان ڕوودەدات بە پەردەپۆشی تەواوەتی میدیاکان. هەروەها ناتوانین چاوپۆشی بکەین لەوەی کە لە ناوچە ناکۆکەکانی دەوروبەر لە زۆرێک لە وڵاتانی ناوچەکەدا ڕوودەدەن.

پێویستمان بە تێڕوانینێکی زۆر ورد نییە بۆ ئەوەی بزانین کە شەڕ و برسێتی و پەتا و لافاو و پیسبوونی ژینگە بوونەتە بەشێک لە دیاردەکانی ژیانی ئاسایی زۆرینەی ڕەهای خەڵک، ئەمانە هەمووی نیشانەکانی ئەم قەیرانە خنکێنەرەن لە ژێر سایەی سەرمایەداری و میلیتاریزمەکەی و سیاسەتە ئابوورییە نیولیبراڵییەکانی کە هیچ چارەسەرێک پێشکەش ناکەن جگە لە سەپاندنی هەژاری زیاتر، نایەکسانی، بێکاری، و تێچووی زۆری ژیان و لەناوبردنی ژینگە بە دەستەبەرکردنی قازانجەکانی. ئەمە دیمەن و باکگراوندی (٨)ی مارس

(ئازار)ی ئەمساڵە.
ئەمانە، لەگەڵ زاڵبوونی دەسەڵاتێ ئیستبدادی و سەرکوتگەر و پیاوسالارە دژ بە ژنانەکان لە زەربەی وەڵاتانی ناوچەکەدا.
سەرمایەداری بارگرانی قەیرانەکانی دەخاتە سەر شانی ژنان و پەنابەران و باقی گروپە پەراوێزخراوەکانی کۆمەڵگا، کە دەستیان لە دروستکردنی ئەم قەیرانانەدا نییە، بە ئیستغلالکردنیان وەک سوپای یەدەک (احتیاط) و سەرچاوەی کاری هەرزان و سەخت و ناجێگیر هەر کاتێک کە بازاڕ پێویستی پێیان بێت، و پاشان دەرکردنیان لە کار لە کاتی قەیرانەکاندا و هەرکاتێک پێویستی بازاڕ کۆتایی هات.
لە کاتی قەیرانەکانی سەرمایەداریدا، چینی دەسەڵاتدار و نوێنەرانی دەرفەتەکە دەقۆزنەوە بۆ لەسەندنەوەی ئەو دەستکەوت و مافانەی کە توێژە چەوساوەکان، لە ڕێگەی خەباتی سەخت و خوێناوی خۆیانەوە بە درێژایی دەیان ساڵ بەدەستیان هێناوە، بە بیانووی “بەرژەوەندی وڵات”، “ئاسایشی نەتەوەیی” و “دوژمنی دەرەکی” هتد.. بە کەمکردنەوەی خزمەتگوزارییە گشتییەکانی وەک پەروەردە، تەندروستی، گواستنەوە و نیشتەجێبوون، بەڕێ بەکاری زیاد دەکات، بە ژنان ئەستەم دەبێت بتوانن کێبڕکێ لەسەر ئەو کارە کەمانە بکەن کە لە بازاڕی کاردا بەردەستن، و ناچارن ڕازی بن بە بارودۆخی کارکردن و کرێی نزمتر، یان بەتەواوی بازاڕی کار بەجێبهێڵن و لە ماڵەوە بمێننەوە بۆ بەخێوکردنی منداڵ و بەساڵاچووان و خاوەن پێداویستییەکانی ناو خێزان کە بەهۆی بڕینی خزمەتگوزارییەکانەوە لەلایەن دەوڵەتەوە پشتگوێ خراون.
قەیرانەکان زۆر لەسەر دۆخی تەندروستی (جەستەیی و دەروونی) ژناندا ڕەنگدەداتەوە، بەو پێیەی پیاوانی خێزان لە کۆمەڵگەی پیاوسالاریدا ئەولەویەتیان هەیە لە سەردانی پزیشک و تێچووی چارەسەرکردن و خۆراک و پەروەردە… هتد وە گەورەترین پشکیان لە داهاتی کەمی خێزانەکە بەردەکەوێت. زۆرجار لەکۆڵینەوە دەخوێنینەوە و دەبیستین کە ئاماژە بەوە دەکەن کە ژنان بە ڕێژەیەکی زیاتر لە پیاوان تووشی نەخۆشیی دەروونی دەبن، بەڵام زۆرینەی ئەم توێژینەوانە ڕێگەی ئەو کۆمەڵگە پیاوسالارە پشتگوێ دەخەن کە تێیدا ئەم بارودۆخانە لەنێو ئەو ژنانەدا سەرهەڵدەدەن کە جگە لە هەژاری و پەراوێزخستن، بەدەست هەڵاواردن و توندوتیژی سێکسی و خێزانییەوە دەناڵێنن. سەرەڕای گرنگی دەستنیشانکردنی دەروونی لە حاڵەتە تاکەکاندا، پێویستە فراوانتر بیر بکەینەوە و ئەو سیستەمە ستەمکاریانە هەڵبوەشێنینەوە کە هەموومان نەخۆش دەخەن.
بیرۆکەی بەکەیلەکردنی ژنان لە داهێنانی سەرمایەداری نەبووە، ئەو شکستە مێژووییەی ژن کە ئەنگڵس باسی دەکات، زۆر پێش سەرمایەداری

ڕوویداوە و دیاردەیەکی خەبەخە بووە لە ئەنجامی دابەشکردنی خەبەخەیی کار و خاوەندارێتی ئامرازەکانی بژێوی لە خۆزاندا، بەڵام سەرمایەداری داهێنەریی لە بەرهەمهێنانەوەی و شارەزابوون لە بە کاڵاکردنی ژندا بووە، بە خستنەگەڕی ماشێنێکی میدیایی و سیستەمێکی فیکری و کۆمەڵایەتی کۆنەپەرست و پیاوسالارەوە، وەک یاساکانی هاوسەرگیری، تەڵاق، صیغە، میرات، لەباربردنی منداڵ.. سەرمایەداری هەموو لایەنەکانی ژیان دەقۆزێتەوە بۆ دۆزینەوەی بازاڕێک بۆ کاڵاکانی و بەدەستهێنانی قازانج، تەنانەت هونەر و ئەدەب و هەستی مرۆڤی وەک ڕۆژی دایک و ڤالانتاین و ئارەزووی منداڵبوون و زۆر شتی تر، هەموویان لە ناوەڕۆکی ئینسانی خۆیان بەتاڵ دەکرێنەوە و دەکرێن بە کاڵا و بەکاردێن بۆ پڕکردنەوەی حسابی بانکی سەرمایەدارەکان.
هەموو ئەم دیاردانە لەم ساڵانەدا لە وڵاتانی ناوچەکەدا بەخێرایی تەشەنە دەکەن، وەک دەبینین بوژانەوەی کەرتی تایبەت و سەدان قوتابخانە و نەخۆشخانەی ئەهلی کە زۆربەی زۆری خەڵک دەرەقەتی تێچوەکانی نایەت، لەسەر حیسابی بڕینی بودجەی کەرتی گشتی و تێکچوونی خزمەتگوزارییەکان تیایاندا، و سەدان کلینیکی جوانکاری و ڕیکلام بە "بەرهەمەکانیان" و هاندانی ژنانی گەنج (هەروەها کوڕانیش) بۆ تێکدانی جەستەیان و نەشتەرگەری جۆراوجۆر. هەموو بۆنە و جەژنە باوەکان دەبنە فشارێکی ئابووری گەورە لەسەر ملیۆنەها کرێکار و زەحمەتکێش کە لە ژێر فشاری کۆمپانیاکانی ڕیکلام و میدیادا ناچارن بەشێکی بەرچاو لەو داهاتەیان کە لە بنەڕەتدا کەمیشە، بە دیاری بۆ ئازیزانیان خەرج بکەن، و دەرگیری بارێکی قورستر دەبن لەوەی کە لە توانایاندا بێت. گەورەترین سوودمەند سەرمایەداران و بانکە نێودەوڵەتییەکانە.
لە هەمان کاتدا کە بارودۆخی توێژە چەوساوەکان، و لە سەروشیانەوە ژنان، بەرەو خراپتر دەچێت، سامانی سەرمایەدارەکان زیاتر دەبێت و سەروەت و سامان زیاتر و زیاتر لە دەستی گروپێکی بچووکدا دەمێنێتەوە کە سود لە دۆخە قەیراناوییەکان و نەهامەتی ملیۆنان کەس دەبینن لە پێناو قازانج لە ڕێگەی بازرگانی چەک و دەرمان و کەرەستەی پزیشکی و خۆراک و باقی پێداویستییەکانی کۆمەڵگا، بە پشتیوانی تەواوی دەوڵەتان و ڕژێمە بۆرژوازییە دەسەڵاتدارەکان.
سەرمایەداری لە هەر شوێنێک بێت، دەرفەتێک دەدۆزێتەوە بۆ چنینەوەی قازانجی زیاتر بە هەر شێوەیەک بێت، وە گرنگی بەوە نادات ملیۆنەها کەس تووشی داهاتوویەکی نادیار ببێت، لە پێناو ڕزگارکردنی بانک و ملیاردێرەکان.
ئەوەش زانراوە کە سیستەمی سەرمایەداری هەموو قەیرانەکانی

دەقۆزێتەوە بە داسەپاندنی پاشەکشەی ماددی و مەعنەوی بەسەر زۆربەی جەماوەردا و هەرچەند قەیرانەکە توندتر بێت، هەرشی کۆنەپەرستانە بەهێزتر و توندتر دەبێت، پشکی ژنانیش زیاتر دەبێت.
ئەوەی ژنان لە ژێر دەسەڵاتی ڕژێمە پیاو سالار و ئیستبدادیەکانی وڵاتانی ناوچەکە پێش ئەم شەپۆلە و ململانێیانە دەیان ناڵاند بەدەستیەوە، ئێستا چەندین جار زیادی کردووە. ئەوەی بەسەر ژنانی غەززە و سوداندا دێت، تاوانە و قابیلی بەدەنگی نییە، بەڵام ئەوەی لە ناوچەکانی دیکەی وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و باکوری ئەفریقا بەتایبەت لە دوای شکستی شەپۆلەکانی ساڵی (٢٠١١) لە میسر و تونس، زەنگی مەترسی پاشەکشەیەکی کۆمەڵایەتی و سیاسی دەدەن، بەڵام هاوتەریب لەگەڵ ئەم قەیرانە و ئەم هەرشە دوژمنکارانەیە، توانای شۆڕشگێڕانە و نیشانەکانی بەرەنگاربوونەوەی ژنانی ئازادیخواز و تەحەدای ئەم هەلومەرجە نەهامەتبارە لە گەشەکردندایە.
کەمپەینەکانی حیجابکردنی کچانی گەنج لە بەناو "فێستیڤاڵی تاجی زێڕین"ی ساڵانە و لەم بابەتە، کە بە توندی لەلایەن دەسەڵاتەکانی ئیسلامی سیاسی ناوچەکەوە پشتیوانی مالی (تەمویل) دەکرێن، شتێک نییە جگە لە دیاردەکانی ئەم هەرشە لە دژی ژنان بە ئامانجی مسۆگەرکردنی تەسلیمی فیکری و جەستەیی نەوەکانی داهاتوو و ئامادەکردنیان بۆ قبوڵکردنی هەژموونی پیاو و ئایدۆلۆژیای دژە ژن و بەم شێوەیە بەکۆیلە کردنیان.
ئازارەکانی ژنانی ناوچەکە لە ژێر دەسەڵاتی نیزامە پیاوسالارییە کۆنەپەرستەکاندا، و بالادەستی و زیندووکردنەوەی یاسا و نەریتە پاتریارکی و خێڵەکییەکان، ئەو زەمینانەن کە تاوانەکانی کوشتن و توندوتیژی و بازرگانیکردن و هاوسەرگیریی منداڵان و فرەژنی و بێبەشکردن لە مافەکانی جیابوونەوە، میرات و چاودێری منداڵ.. ڕۆژانە ئەنجام دەدرێن.
لە ناوجەرگەی ئەم سیناریۆیە و دیمەنە تاریکەدا و سەرەڕای هەرشی توندی سەرمایەداری و سیستەمە کۆنەپەرستەکانی بە سەر ژنان و چینی کرێکار، ناتوانین دەرکەوتەکانی ڕەخنە و بەدەنگ نەبوون لە بەرامبەر هەموو ئەوەی کە کۆنەپەرست و سەدەی ناوەڕاستییە پشتگوێ بخەین، و هەستێکی گەشەسەندوو بە بەرەوپێشچوونی نیشانەکانی بزووتنەوەیەکی یاخیبوونی ژنانی فراوان لە ئاسۆدایە، بە تایبەت لە نێو ژنانی گەنجدا.
چەلەنج (تەحەدا) و هاوپشتی نێودەوڵەتی و ناڕەزایەتی و ڕاپەڕینەکان لە زۆرێک لە وڵاتانی جیهان ڕوو لە زیادبوونن، بزووتنەوەی ئازادیخوازانەی ژنان لە دەیەی ڕابردوودا بووژانەوەیەکی بەرچاوی بەخۆیەوە بینی، لە ڕێگەی بزووتنەوەکانی وەک (می

توو- منیش) (٢٠١٧) کە تیشکی خستە سەر پرسی هەراسانکردن و زیادبوونی هۆشیاری کۆمەڵایەتی بە دەرکەوتەکانی ئازاردانی سێکسی و پێشێلکاری لەلایەن خاوەن دەسەڵات و سەلمێندرا لە دوای ئەمڕۆوە ناکرێت ئەم کردەوانە وەک "ناچار" قبوڵ بکرێن، ململانێکان بۆ مافی زاوزێ و لەباربردنی منداڵ لە زۆر ووڵاتانی جیهان بەردەوامە.

هەروەها وەک ئاشکرایە، کوشتنی (ژینا /مەهسا ئەمینی) لەسەر دەستی پۆلیسی ئەخلاق لە ئێران لە ئەیلوولی (٢٠٢٢ دا) بووە هۆی ئەو ڕاپەڕینە بەرفراوانەی کە زۆربەی شار شارۆچکەکانی ئێرانی گرتەوە، و بە هاوپشتییەکی نێونەتەوایەتی فراوانەوە. ئەم ڕاپەڕینەی کە بە دژی ستەم لە سەر ژنان و حیجابی زۆرەملێ سەری هەڵدا، بە خێرایی بووە ڕاپەڕینێکی سیاسی و جەماوەری بە دژی هەژاری و بێکاری و سەرکوتی سیاسی و فەرهەنگی سیستەمی سەرمایەداری و ڕژێمە سیاسیە ئیسلامیەکەی لە ئێراندا.

ئەم بزووتنەوانە لە ماوەیەکی کورتدا ڕەهەندی جیهانییان وەرگرت و بە بڕوای من گرنگیدان بە هاوپشتی نێونەتەوایەتی لە نێوان ژنان و بە تایبەت ژنانی چینی کرێکار و خەڵکی هەژار، یەکێکە لە بابەتە جەوهەرییەکانی خەباتی ئەمڕۆ لەم قۆناغەدا.

پەتای کۆرۆنا هۆشیارییەکی لەزیاد بووندای دروستکردووە سەبارەت بە نایەکسانی و جۆرە جیاوازەکانی و چۆن نەخۆشی و تەندروستی پلەبەندییەکی کۆمەڵایەتی پەیڕەو دەکەن: تا باری کۆمەڵایەتی و ئابووری نزمتر بێت، باری تەندروستی و میانگینی (موعەدەلی) تەمەن خراپتر دەبێت.

ڕەنگە بڵێین بارودۆخی ژنان لە وڵاتانی ڕۆژئاوا و ماف و ئازادییەکانیان زۆر باشترە لە وڵاتانی ناوچەکە وەک عێراق و سوریا و سعودیە و پاکستان و ئێران و ئەوانی تر و ئەمەش بەتەواوی ڕاستە، بەڵام ئەو دەستکەوتانەی کە ژنان لەم وڵاتانەدا بەدەستیانهێناوە بەردەوام نین و هەمیشە هەڕەشەی لەسەندنەوەیان لەسەرە، هەر وەک چۆن بینیمان لە کەیسی (ڕۆ- دژی واید) لە ئەمریکا کاتێک دادگای باڵا بڕیاریدا یاسای منداڵ لەباربردنی کە بۆ ماوەی (٥٠) ساڵ بەکار بوو، لە هاوینی (٢٠٢٢) دا هەڵبوەشێنەتەوە.

بزووتنەوەی کرێکاری و ڕاپەڕینە شۆڕشگێڕییەکان بەبێ [illegible] کاریگەر و چالاکانەی بزووتنەوەی ژنانی ئازادیخوازی ڕادیکاڵ ناتوانن بە ئامانجەکانیان بگەن. ماوەیەکی یەکجار زۆرە ژنان لە کاریگەری چالاکانە لە سیاسەت و بڕیاردان لە جیهانی پیاوسالاری سیاسەتدا دوور خراونەتەوە، بەتایبەتی لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و باکووری ئەفریقا، بەڵام کاتی ئەوە هاتووە ئەم هاوکێشەیە بگۆڕدرێت و ژنان گوتاری (خیطابی) ڕزگاریخوازانەی خۆیان

بەرز بکەنەوە، بە ئەوەی ئەو هەـــــزە گەورە شـــــارراوەیەی کە لە بزووتنەوەی ژناندا هەیە، ئازاد بکرێت لە پێناو گۆڕانکاری ڕیشەیی و هەڵوەشاندنەوەی ئەو هەموو شێوازە پیاوسالاری و کۆنەپەرستانەیەی چەندین سەدەیەی بەمان ماوەتەوە. نەک هەر ئەوە، بەڵکو دەتوانە سەرەتایەک بێت بۆ ڕزگارکردنی هەموو کۆمەڵگە لە هەموو جۆرەکانی ئیستغلال و هەڵاواردن.

٢٠٢٣-٣-٢

شیرین عەبدوڵڵا

بـۆ منداڵان/ ئۆپەرێتی: نەورۆز و مامەیارە.. نووسینی: عەلی حەمەڕەشید

کۆمەڵێک منداڵ و مێرمنداڵی کوڕ و کچی تەمەن (٧بۆ١٤) ساڵـان، جلوبەرگی ڕەنگاوڕەنگی کوردییان لەبەردایە، خۆیان ئامادە کردووە دەچن بۆ گردی مامەیارە تا بەشداری ئاهەنگی یادی نەورۆز بکەن، کە بۆنەیەکی خۆشی نەتەوایەتییە. مامۆستا (ژیان)، ئۆپەرێتەکی گۆرانیی ئامەزی بۆ ئامادەکردوون و هەموویان تێیدا بەشدارن. دایکی (لاوین و شکۆ)، یاپراخی گەڵامێوی بۆ ئامادەکردبوون، دایکی (ئاریان)، کووبە و دایکی (باسە)، شفتە و ئەوانی تریش میوە و چەرەساتییان ئامادە کـردوە. کەوتنەڕێ بەرەو گـردی مامەیـارە، کە مامۆسـتا (ژیـان) بەوشێوەیە ئەوانی بینی وتی:

ئەرێ منداڵینە ئەوە چییە؟ دەڵێی دەچن بۆ سەیران؟ بیرتان چووە ئێمە دەچین ئۆپەرێتێک پێشکەش بە ئامادەبووان دەکەین؟

لاویـن: (بەپێکەنینەوە)، مامۆسـتا گیـان ئەی لە ڕۆژێکـی وا خۆشـدا سەیران نەکەین کەی سەیران بکەین؟

شکۆ: ڕاستە نەورۆزە و ئێمەش بەشداری ئەو بۆنە خۆشە دەکەین.

مامۆستا: دەی زۆر چاکە بابڕۆین، بەڵکو تا نزیکبوونەوەی کاتی ئاهەنگەکە پرۆڤەیەک بکەین. پێشەنگ: مامۆستا گیان، تۆ هەمیشە ویستووتە بەچالاکیی نوێ و جوان بەشداری یادی نەورۆز بکەین.

ئاریان: ئێمەش حەزدەکەین کە گەورە بووین کەسێکی چالاک و خۆشەویستی وەکو تۆ دەربچین. مامۆستا: سوپاستان دەکەم گوڵەکانم، دڵنیا بن مرۆڤ بە هەوڵ و ماندووبوونی خۆی هەر چییەکی بووێت پێی دەگات.
شکۆ: مامۆستا گیان ئێمە ئەو کاتانە دڵخۆشین ک□ تۆ دێیت و پرۆڤەی چالاکییەکی نوێمان پێ دەکەیت. پێکەوە ڕۆیشتن تا لای سنەوبەرەکان و چوونە ژێر ئەو کەپرۆکەیەی کە بۆیان ئامادە کرابوو ، کەلوپەلەکانیان داناو لەگەڵ مامۆستادا کەوتنە پرۆڤەکردن، چونکە هێشتا خەڵکێکی زۆر نەگەیشتبوون. بەخۆشییەوە خێرا پرۆڤەکەیان تەواوکرد، مامۆستا زۆری پێخۆشبوو، چونکە زۆر بەجوانی نمایشیان دەکرد. ئیتر دووانیان لەژێر کەپرۆکەکە بەدیار خواردنەکانیانەوە مانەوە و ئەوانیش کاتی نمایشکردنی چالاکییەکەیان هاتبوو. هێندەیان زانی بانگییان کردن، ئیتر لەگەڵ مامۆستادا چوونە سەر سەکۆی(ستەیج) تەختەی شانۆکە، مامۆستا هەر یەکێکیانی لە شوێنی تایبەتی خۆی داناو چەند ڕێنماییەکی کردن. ئیتر لەگۆشەیەکەوە وەستا و پێیوتن دەست پێبکەن و هەر لەوێشەوە چاودێری دەکردن.
ئاریان: چەند ئاسوودە و دڵخۆشم کە دەبینم هەموان هاتوون بۆ گردی مامەیارە و یادی نەورۆز دەکەنەوە. ئازاد: دڵنیام کە ڕۆحی پیرەمێردیش ئاسوودە دەبێت کەوا ڕۆڵەکانی لەو شوێنەدا، کە ساڵانی زوو یادی نەورۆزی تێدا کردۆتەوە، ئەوانیش ئاهەنگ سازدەکەن و یادی دەکەنەوە.
باسۆ:

شێوەی گـــردی مامــــەیارە....لام خۆشترین شوێنی شارە
باش بزانن کـــە ئەم جێیە....پیرەمێردی گـــەورەی لێیە
مرۆڤێک بـــوو مەرد و دڵسۆز....بۆ ئاهـــەنگ و یادی نەورۆز ئاریان:
مامـــەیـــارە مامـــەیـــارە.... لام جـــوانترین شـــوێنی شـــارە
پیرەمێردی نـــاوداری کـــورد....ناســـراوە لای درشت و ورد وەکو
نەریتێک لـــە مێژە....ئەو ئـــەم یادەی کـــردۆتەوە (ئەمڕۆژی
ســـ□ی تازەیە)....کەســـەرەتای ئـــەو شیعرەیە پیرەمێرد نووسی
بـــۆ نەورۆز....(دیلان)یش بەدەنگی پڕســۆز
هێندەیتر چێـــژی پێداوە ....لەســـەرزارە تاکوردماوە
بەدڵخـــۆشی دەڵێم نەورۆز.... لە هەمـــوولایەکتان پیرۆز

ئازاد:

مامـــەیـــارە مامـــەیـــارە..لە نـــەورۆزدا پرشنگـــدارە
پیرەمێرد ئـــەو مرۆڤـــەیە....ئێستا ڕۆحـــی ئاسوودەیە
کـــە دەبینێت ڕۆڵەکـــانی....وا بـــەخۆشیی و شـــادومـــانی
ئـــاوا یادی دەکـــەنەوە....بەشـــادی و زەردەخـــەنەوە

کۆرس:

ل□ نەورۆزدا گشت ئاسوودەین.... بەشداری ئەو یادە دەکەین تێکەڵ
دەبن هەموو دەنگێک....دەبن بەیەک هەموو ڕەنگێک وەک و چیا
بەهێز دەبن..... دژی زۆردار ڕادەوەستن مامەیارە
مامەیارە.... لە لای هەموان شکۆدارە خۆزگە خۆزگە
مامەیارە....کە جوانترین شوێنی شارە دەیانکرد بە
سەیرانگای شار....پڕ چیمەن و گ□و□ و گوڵزار ئەوسا دەبوو
بەجێی پشوو...هەموو کات ڕازاوە دەبوو منداڵیش بۆ
یاریکردن.... بۆ خۆشیی و کات بەسەر بردن بۆی دەهاتن
لەگشت لاوە....یاری بکەن بە خولیاوە خۆزگەی ئێمە ڕوون و
دیارە....لە سەیرانگای مامەیار□ ه□□ک□ی گەورە و
ڕەنگاوڕەنگ...بۆ سازدانی کۆڕ و ئاهەنگ لە ناویدا بنیات
دەنرا....بە پیرەمێرد ناوزەد دەکرا
تا شاعیران و نووسەران....ه□ونەرمەندان، شێوەکاران ڕۆژانە
سەردانی بکەن...چالاکیی تیا ئەنجام بدەن ئەوسا
ڕۆحی پاک و جوانی...پیرەمێردی سلێمانی لەگردەکەی
مامەیارە....ئاسوودە دەبوو بەو کارە بۆیە دەڵێین
مامەیارە....ئەوکاتە زۆر جوانتر دیارە لەگشت لایەکی
کوردستان.....دێن سەردانی دەکەن هەمووان
شکۆ:
یادی نەورۆز لێرە جیایە....چێژ و خۆشیی زۆری تیایە گەورە
و بچوک بەیەکەوە....دێن و یادی دەکەنەوە مامەیارە و
نەورۆز هەر دوو .....بۆ پیرەمێرد بوون بە مێژوو جێی شانازیی
سلێمانیین...هێمای خ□□□اگریی و جوانیین خۆزگە بۆ ساڵی
داهاتوو...مامەیارە ئاوا دەبوو
وەکو گوندێکی گەشتیاریی ....بۆ چالاکی و ک□□□ و یاری
ناوی پیرەمێرد لەو ناوە....زۆر بەجوانی دەدرەوشاوە لێرەدا
کۆتایی بە چالاکییەکە دێت و منداڵەکان دەیکەن بە چەپڵە ڕێزان و
مامۆستا ژیانش دێت بۆ لای منداڵەکان و یەک یەک ماچییان دەکات و
سەرو چڵە نێرگزێکیشییان پێشکەش دەکات...

نووسینی: عەلی حەمەڕەشید

ڕۆژی جیهانی کتێبی منداڵان.. ڕێزا شوان

ڕۆژی سێشەممە (٢/ نیسان/٢٠٢٤) یای (٥٧) ەمین ساڵڕۆژی دامەزراندنی (ڕۆژی جیهانی کتێبی منداڵان)ە. هەموو ساڵێک لە ڕۆژی (٢/ نیسان) دا، بەم بۆنەیەوە، لە سەرانسەری جیهاندا، لە قوتابخانەکان و لە کتێبخانەکانە گشتی و تایبەتییەکان و لە مەڵبەندە ڕۆشنبیرییەکانی منداڵاندا، بە سپۆنسەری دەستەی ڕێکخراوەی نێودەوڵەتی کتێب بۆ لاوان (ئیبی) کە بارەگای، لە لەندەن لە بەریتانیایە، بە فۆرمی ئاهەنگی شایستە و چالاکیی هەمەجۆرەی ڕۆشنبیری و هونەری بەڕێوەدەبرێت. ئەم ڕۆژەش وەک ڕێزگرتن و پێزانینە، بە بۆنەی یادی جەژنی لەدایکبوونی کەڵەنووسەر و شاعیری بەناوبانگی دانیمارکی (هانز کریستیان ئەندەرسن: ٢/ نیسان/ ١٨٠٥ـ ٤/ ئاب/ ١٨٧٥) کە بە (باوکی چیرۆکە ئەفسانەییەکان لە جیهان) دا، دادەنراوە. کە خاوەنی زیاتر لە (١٥٠) کتێبی چیرۆکی فانتازیای چاپکراوە. کە بۆ ئەو سەردەمە ژمارەیەکی پێوانەیی بوو. لە چیرۆکەکانی: جلوبەرگی تازەی ئیمپراتۆر، پەرییە بچکۆلەی دەریا، پێڵاوی سوور، کچۆڵە شقارتە فرۆشەکە، بەچووە مراوییەکی ناشیرین، بولبول، تەمالیزا، شاژنی بەفر، دوا خەونی پیرەدار بەڕووەکە، داری سەروو،... هتد.

(گێلا لێبمان) ی نووسەر و ڕۆژنامەنووسی ئەڵمانی، ئەو پێشنیاری ڕۆژی جیهانی کتێبی منداڵانی کرد. لە لایەن ڕێکخراوی نێودەوڵەتی کتێب بۆ لاوان، کە ڕێکخراوێکی خێربەخشی سوود نەویستە، پێشنیارەکەیان پەسەندکرد. لە ساڵی (١٩٦٧) دا، بڕیاریان دا کە ڕۆژی (٢/ نیسان) هەموو ساڵێک، کە هاوڕۆژ و هاومانگە لەگەڵ یادی ڕۆژی لەدایکبوونی هانز کریستان ئەندەرسن، بکرێت بە ڕۆژی جیهانی کتێبی منداڵان لە هەموو جیهاندا. بۆ یەکەم جاریش ڕۆژی جیهانی کتێبی منداڵان لە سویرا سازکرا. لەو ساڵەوە تا ئەمڕۆ، ساڵانە وڵاتێک لە وڵاتانی جیهان رادەسپێرێت، بۆ سازکردنی ئاهەنگی سەرەکی و چالاکیی هەمەجۆرەی پەیوەست بەم ڕۆژە.

هەموو ساڵێکیش پۆستەرێکی تایبەتی و دروشمێکی پەیوەند بەم ڕۆژەوە، لەلایەن ئەو دەوڵەتە میواندارەوە هەڵدەبژێرێت. ساڵی پار (٢٠٢٣) لە وڵاتی (یۆنان) بەڕێوەچوو، لەژێر

دروشمی"من کتێبم: بمخوێنەوە".
ئەمساڵ (٢٠٢٤) لەلایەن وڵاتی (ژاپۆن) ەوە ڕێکدەخرێت.
نووسەرێکی ناسراوی بواری ئەدەبیاتی منداڵان لە ژاپۆن، لەم ڕۆژەدا پەیامێک بەم بۆنەیەوە دەنووسێت و ئاراستەی هەموو منداڵانی جیهان دەکات. داوایان لێدەکات، کە ببن بە هاوڕێی هەمیشەی کتێب و هۆگری خوێندنەوە ببن. وێنەکێشێکی بەناوبانگی ژاپۆنیش لە بواری وێنەکێشانی کتێبی منداڵان، پۆستەرێکی پەیوەندیدار بەم ڕۆژەوە دەکێشێت و دەبێتە لۆگۆی ڕۆژی جیهانی کتێبی منداڵان بۆ ساڵی (٢٠٢٤). گەلێ چالاکیش لەم ڕۆژەدا ئەنجام دەدرێن، وەک: پێشبڕکێی نووسین لە ژانرەکانی ئەدەبی منداڵان، کردنەوەی پێشانگای تابلۆی کێشراوی منداڵان، ڕاگەیاندنی خەڵاتی کتێب، دیمانە لەگەڵ نووسەرانی منداڵان، پێشکەشکردنی کتێب بە منداڵان، چالاکیی ڕۆشنبیری لەلایەن منداڵانەوە. وۆرکشۆپ و کۆڕ و سیمینار دەربارەی کتێب و ئەدەبی منداڵان.
سەردانی بەشی منداڵان لە کتێبخانە گشتییەکاندا. خوێندنەوەی کتێبی چیرۆک بە دەنگەوە. باسکردنی ژیان و نووسینەکانی هانز ئەندەرسەن و نووسەرانی تر،..هتد.
هەروەها لە زۆربەی قوتابخانە بنەڕەتییەکان و لە کتێبخانە گشتییەکاندا، یادی ڕۆژی جیهانی کتێب بەرز ڕادەگیرێت. چالاکیی ڕۆشنبیری و ئەدەبی و خوێندنەوە ڕێکدەخرێن. کە مامۆستاکان و قوتابییەکان و چیرۆکخوانەکان بەشدارییان تێدا دەکەن.
هەندێک لە کتێبفرۆشەکانیش لەم ڕۆژەدا، داشکاندن بۆ کتێبەکانی منداڵان دەکەن.
مەبەست و گرنگییەکانی ڕۆژی جیهانی کتێبی منداڵان چین؟
بێگومان زۆربەی ئەو زانست و زانیارییانەی کە دەیانزانین، لە کتێبەوە فێریان بووین و وەرمان گرتوون. کتێب گرنگترین هەکاری ڕۆشنبیری و زرنگی و زۆرزانیمانە.

(تۆماس جیفرسۆن) دەڵێت:" من ناتوانم بەبێ کتێب بژیم".
(هێنری میللەر) دەڵێت:"کتێب تەنیا هاوڕێ نییە بەڵکو هاوڕێشمان بۆ دروستدەکات".
(لینی هێنری) یش دەڵێت:"تۆ فێردەبیت.. چونکە تۆ کتێب دەخوێنیتەوە".

کتێب ڕۆڵێکی گرنگ و گەورەی هەیە لە گەشەکردن و پەروەردەکردن و

لە ڕاهێنانی ئەقڵ و دەروون و لە زاخاودانی هۆش و بیر و هەستی منداڵان. ڕۆژی جیهانی کتێبی منداڵان دەیەوێت، سوودەکانی خوێندنەوەی کتێب، بە بیری منداڵان بهێنێتەوە:

١ـ ڕۆژی جیهانی کتێبی منداڵان، هاندانی منداڵانە بە زیاتر خوێندنەوە. ئەرکی دایکان و باوکان و مامۆستایانە، کە هانی منداڵان و قوتابییەکانیان بدەن، کە ببن بە هاوڕێی هەمیشەی کتێب و هۆگری خوێندنەوە ببن و خووی پێوەبگرن، هەروەها ڕۆژێکیان ڕۆژی کتێب بێت. خوێندنەوە ببێت بە کولتوور و بە پێویستییەکی ژیانی ڕۆژانەیان.

٢ـ هاوسۆزی و خەیاڵی خوێندنەوەی کتێب، منداڵان ڕووبەڕووی ئاسۆیەکی نوێ دەکاتەوە. خەیاڵ و کنجکاوی منداڵان دەوروژێنێت و فراوانتر دەبن. هانیان دەدات و فێری بەها جوانەکانیان دەکات. بە شتی نوێ ئاشنایان دەکات. کاریگەریی ئەرێنی ئەدەبی لەسەر منداڵان گەشەدەکات. ورەی منداڵان بەرزتر دەکاتەوە و باری دەروونیان باشتر دەکات. ئارەزووی گەڕان بە دوای جیهانی دەوروبەریان بکەن. فێری بیرکردنەوە و داهێنانیان دەکات. هەروەها ئەمانە، کارامەیی بنەڕەتین کە ڕێگایان پێدەدات، گەشەبکەن و ببنە گەورەساڵانی هۆشیار و زیرەک و میهرەبان.

٣ـ خوێندنەوەی کتێب، یارمەتیی منداڵان دەدات بە بەرزکردنەوەی توانی وشەسازی، لە ڕێگەی خوێندنەوەوە، بڕی ئەو زاراوانەی کە منداڵان بەکاریان دەهێنن، زۆرتردەبن.

٤ـ خوێندنەوە ڕاهێنانێکی گرنگە، بۆ مێشک، زاخاوی بیر و هۆشیان دەدات. مێشک سەرقاڵ دەکات. ڕایدەهێنێت بۆ ئەوەی بتوانێت پەیوەندییە دەمارییەکانی باشتر دروست بکات. بە تایبەتیش کتێبی وێنەیی ڕەنگاوڕەنگ، زیاتر گەشە بە مێشکی منداڵانی بچووک دەکات.

٥ـ ڕۆژی جیهانی کتێبی منداڵان، هاندانی بڵاوکردنەوەی کتێبی کوالیتی بەرزی منداڵانە، بە تایبەتیش لە وڵاتانی تازەپێگەیشتوو. پاڵپشتیکردنە لەو کەسانەی پەیوەندییان بە منداڵان و بە ئەدەبیاتی منداڵانەوە هەیە.

٦ـ ڕۆژی جیهانی کتێبی منداڵان، ڕۆژێکی ئیلهامبەخش و هاندانی هۆشیارییە، بۆ خۆشەویستی خوێندنەوە و سەرنجڕاکێشان بۆ کتێبی منداڵان و بە ڕێڵەی بەرزی نووسەرانی ئەدەبیاتی منداڵان.

٧ـ ڕۆژی جیهانی کتێبی منداڵان هاندانە بۆ لێکۆڵینەوە و تۆژینەوەی

زانستی پیوست، ب منداان و ب ئدبیاتی منداان. ب
بانگشکردن ب کتب نویکانی منداان.
٨ـ ل زر ل قوتابخانکانی وتاتاندا، ل رژی جیهانی کتبی
منداان. هندک ل منداانی خونرانی کتب ونییکانی
منداان، شوازی جلوبرگی پاوان یان کارکترکانی
کتب دخوازکانیان لبردکن و ونیان پودگرن.
٩ـ لکینوکان دریانخستوو، خوندنو ب چژورگرتن،
گورترین نیشاندری سرکوتن ل ژیانی ئم و داهاتوودا.
بداخو ک خوندواری نخوندوارمان زرن. تنها ب بوونی
کتبخانیک ل ماکانتاندا نابن ب خونری راستی.
زری ژمارکی کتب ل کتبخانکانتاندا، پورنین ب ئوی
خونربیت، بکو چند کتبت خوندتو و سوودت
لورگرتوون، خووگرتن ب خوندنو پورن.
(جزف برودسکای) دت:"ئو تاوانی ک ل سوتاندنی کتب
مترسیدارتر، نخوندنوتی".
١٠ـ کتبی باش، بوا و متمانبخبوون و هیوا و گشینی و
ئازایتی ئدبی
ب منداانی خونر دبخشت. دبن ب کسایتیی
هاوسنگی سرکوتوو.
ئوان و چندین سوودی تر، ل ئامانجکانی رژی جیهانی
کتبی منداان.
دایکان و باوکانی دلڤانی کورد، مامستایانی دسز و
خاگر. هرچند ک کوردستانی نیشتمانی پیرزمان،
رووبرووی کمک کش و نهامتی و نبوونی و سختی
ژیان و گوزران بووتو. بام ب دبت منداا بنازکانمان
باجی شکستییکانی دساتدارانی نابدی دسات قورخکردووی
کوردستان بدنو؟ ل چژ و ل خشیییکانی ژیانی منداییان
بشبن؟ گوناه و تاوانی کی؟
ئایا زربی دایکان و باوکانی کوردستان، پاری ئو ل
گیرفانیاندا هی، ک ل رژی جیهانی کتبی منداان،
کتب و گڤاری جوان ب منداکانیان بکن و پشکشیان
بکن؟ ئبای ئم منداا بنازانمان، ل ئستی ک
دای؟؟
رزا شوان
دوبی: ٢٠٢٤

تێکەڵاو.. شیعری نەوزاد بەندی

کە دوکاندارەکە پێم ئەڵێ :
(مام حاجی) !
لە پڕ تاسێک ئەمباتەوە و
دڵم له خۆم دا ئەمێنێ ..
من هێشتا حەوت ساڵانم و
لەو ساوە چاوەڕێم باوکم
پاسکیلێکی دوو تایەم لە لای یوسفی عەبەکە ،
بۆ بێنێتەوە ..
بڵێی
چاوەڕوانی پاسکیل ، ئەوەندە دوور و درێژ بێ ؟!
هێشتا لە ناوەندی کاوەم ،
چاوەڕێم سەڵاحی فەڕاش ،
کارتی نمرەکان دا بەش کا و
یەکی نیو دیناری بەینێ ..
لە هەور□ بانەکە ، هێشتا ،
چاوەڕوانم
دوا دڵۆپی
ئای چەندم خۆش ئەوێکەی ناسڕ ،
لە تەسجیلی مارکەی ناشناڵ ،
بۆ تەسجیلی مارکەی سانکیو ،
لە کاسێتی ئۆرجیناڵی
ماڵی خالیدی بازرگان ،
بۆ کاسێتێکی بەتاڵی ماڵی خۆمان ،
بگوازرێتەوە ..قەینا کا گەر دەنگی ماسی فرۆش و بانگی عەسریش ،
تێکەڵی دەنگی ناسڕ بێ ..
(نرخی کاسێتی ئۆرجیناڵ : یەک دینار و ..
نرخی کاسێتی بەتاڵیش : حەوت پەنجایی !)
ئاخر ئیتر مام حاجی چی ؟

★ ★ ★

تۆ ،

ئەی پۆڕە خوراوەکە !
برنجە گەرم کراوەکە ..!
ئەی چا و قاوە هەزار جار کەپر کردووەکە ..!
هەمووی خەیاڵ بوون،
هەر هەمووی ..
ڕۆمیۆ و جولێت ..
شیرین و فەرهاد ..مەم و زین..
سوودی نییە ،
ئەگەر لەناو فڕۆکەیشا ،
یەک ببینین ..!
لەو سەری دنیایش دابەزین ،
سوودی نییە !

* * *

ئەوەندە چاودێری ووردی
خستبووە سەر کیژۆڵەکەی ،
ووتی : بابە !
واملێهاتووە
شویش بکەم ،
مێردم لێم نزیک بێتەوە ،
تەلەفۆنت بۆ ئەکەم و
ئەقیژێنم :
خێرا..باوە ،
فریام کەوە ! ..
ساعدوني
HELP .. HELP

* * *

کۆیلایەتیی گەیشتە ئاستێ ،
بڵێن موچە ڕەنگە بدرێ ،
ئەیکەن بەهەڵپەڕکێ و سەما ،
یا ڕەببی خوا بتانبڕێ !

* * *

کە تەنیا بووی ، بە تەنیا بووم ،
کە یەکمان دی ،

تەنیاتر بووی ، تەنیاتر بووم ..
ئەمجارە یەکتر جێبێڵین ،
تەنیایی هەردووکمان ئەکوژێ !!

★ ★ ★

کاتێ بە ماڵ و مناڵەوە گەشت ئەکەی ، وەک ئەوە وایە ڕەشەبایەک
خانۆکەتانی لەگەڵ خۆی
هەڵگرتبێ .. و
لە جێیەکی تر داینابێ ..

★ ★ ★

ˇئێمە کە ئازاری هەموو گیاندار و
درەخت و بێگیانێک ئەدەین بەبێ هۆ ، ئامادەیشین ، کام دیکتاتۆرە
خوێڕییە
بێ و هەرچۆنێک کە بیەوێ ، ئازارمان با ..

★ ★ ★

کۆشکەکەت چەند گەورە و جوان بێ ،
چەند ژوورێکی تیایە ، تایبەت
بە میز کردن ! ..
عەترەکەت چەند شاهانە بێ ،
تۆزێکی تر خۆت وون ئەکەی ،
ئەچی بۆ ژووری میزکردن ..!

★ ★ ★

زیاد لە ڕادەی پێویست ،
ماڵەکانی خۆتان پاک دەکەنەوە و ..
لە حەیوان خراپتریش ، شەقام و شوێنە گشتییەکان پیس دەکەنەوە ..
ئەمە لە دەروونزانیدا ، شیزۆفرینیایە و ..
لە ئاییندا پێی ئەوترێ : نیفاق ..

★ ★ ★

جاران نووسەرێک بمردایە ، دەستنووسەکانیان ساغ دەکردەوە
وپێشەکییان بۆ ئەنووسی ، ئێستا هێشتا زیندوویت ، دەستنووسەکانت
ئەدزن .

★ ★ ★

ژیان تامی نوقوڵی ترش و شیرینی ئەبەخشی ،
کاتێ قارسی پانت□□کانمان دادەدایەوە و
ئوتومان ئەکردن ..
چەند خەتێکی کاڵ و تۆخی بەجێ دەهێشت ..
ئاخر باڵامان بەرز ئەبوو ..!

★ ★ ★

من ئێستایش ،
کە دەزووی کۆلارەیەک ئەپچڕێ ،
چوار کۆڵان بە دوایدا ئەگەڕێم ..

★ ★ ★

ئەم کۆمەڵگایه هی ئەوەیە
یەک ڕۆژی تێدا بژیت و
جێی بهێڵیت ..

★ ★ ★

سبەینێیش لای سەمونخانەی سان فڕانسیسکۆ ..
یان ل□ بەردەم دۆندرمە فرۆشی ئیسپانیا ..
لە تەنیشت سەروپێخانەی بۆینس ئایرس ..
لە بەرامبەر ک□باش فرۆشی ئەستەمبوڵ ..
پشت سەرتاشخانەکەی پاریس ..
لای بایعیی لەندنەوە ..!
گەر بتبینم ،
هاوکێشەکان هیچ ناگۆڕێن ..
هەر وەک خۆیان ئ□م□یننەوە ..

★ ★ ★

لێکدانەوەی ووشەکان :
تا دوا دڵۆپ خوێن بۆ نیشتمان = تا دوا دڵۆپ نەوت بۆ گیرفان .